

Stáří z pohledu studentů sociální pedagogiky

Sofia Hostýnková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Sofia Hostýnková
Osobní číslo: H12033
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Forma studia: prezenční

Téma práce: Stáří z pohledu studentů sociální pedagogiky

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti stárnutí, stáří a diskriminace seniorů.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HAŠKOVCOVÁ, Helena. Fenomén stáří. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.

VIDOVICOVÁ, Lucie. Stárnutí, věk a diskriminace - nové souvislosti. 1. vyd. Brno: MU, 2008. ISBN 978-80-210-4627-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. II., Dospělost a stáří. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

SÝKOROVÁ, Dana. Autonomie ve stáří. Kapitoly z gerontosociologie. 1. vyd. Praha: Slon, 2007. ISBN 978-80-86429-62-5.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eva Šalenová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

9. prosince 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 9. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 12.2.2016

Hosťánková

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělení svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá stářím z pohledu studentů sociální pedagogiky. Je rozdělena na dvě části, část teoretickou a empirickou. Teoretická část je členěna do tří kapitol. První kapitola se zabývá základními aspekty období stárnutí a stáří, popisuje změny biologické, psychologické a sociální. Druhá kapitola se zabývá způsoby komunikace se starými lidmi a trávením volného času seniorů. Třetí kapitola se věnuje vnímání stáří ve společnosti a problematice ageismu. V empirické části je vyhodnoceno anonymní dotazníkové šetření, které zjišťovalo názory studentů sociální pedagogiky na stáří a seniory.

Klíčová slova: stárnutí, stáří, senior, ageismus, komunikace, sociální pedagogika

ABSTRACT

This thesis deals with ageing from the perspective of students of social pedagogy. It is divided into two parts: theoretical and empirical. The theoretical part is divided into three chapters. The first chapter deals with the basic aspects of the period of aging and describes the biological, psychological and social changes. The second chapter deals with communication and the possibilities of seniors free time. The third chapter deals with perceptions of age in society and problems of ageism. In the empirical part is evaluated anonymous questionnaire, which opinions have students of social pedagogy on aging and seniors.

Keywords: aging, old age, senior, ageism, communication, social pedagogy

Tímto bych ráda poděkovala mé vedoucí, paní Mgr. Evě Šalenové, za odborné vedení a pomoc při zpracovávání bakalářské práce. Dále děkuji všem studentům, kteří mi věnovali svůj čas při vyplňování dotazníků. Děkuji také své rodině a přátelům za poskytnutí podpory při psaní bakalářské práce.

Motto:

„V životě můžeš dosáhnout čehokoliv chceš, pokud budeš pomáhat druhým lidem, aby dosáhli toho, co si přejí oni.“

Zig Ziglar

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY STÁŘÍ A STÁRNUTÍ	11
1.1 PERIODIZACE STÁŘÍ.....	12
1.2 ZMĚNY PROBÍHAJÍCÍ VE STÁŘÍ.....	14
1.2.1 Změny biologické.....	15
1.2.2 Změny psychické.....	16
1.2.3 Změny sociální	17
2 ŽIVOTNÍ STYL SENIORŮ	19
2.1 ŽIVOTNÍ POTŘEBY VE STÁŘÍ.....	20
2.2 KOMUNIKACE SE SENIORY	21
3 SENIOR A SPOLEČNOST	24
3.1 KULT MLÁDÍ A OBAVY MLADÉ GENERACE ZE STÁŘÍ	25
3.2 DISKRIMINACE SENIORŮ - AGEISMUS.....	26
3.2.1 Klasifikace ageismu.....	27
3.3 DEMOGRAFICKÉ ZMĚNY V DNEŠNÍ SPOLEČNOSTI	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
4 DESIGN VÝZKUMU	33
4.1 HLAVNÍ VÝZKUMNÉ CÍLE A OTÁZKY.....	33
4.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR	34
4.3 TECHNIKA SBĚRU DAT	35
4.4 METODA ANALÝZY DAT.....	35
5 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝZKUMNÝCH DAT	36
5.1 ČÁST PRVNÍ – ANALÝZA OTÁZEK	36
5.2 ČÁST DRUHÁ – ANALÝZA VÝROKŮ.....	46
6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	67
ZÁVĚR	68
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	74
SEZNAM GRAFŮ	75
SEZNAM TABULEK	77
SEZNAM PŘÍLOH	78

ÚVOD

Stárí se týká každého z nás. Stárneme všichni. Stárne člověk samotný a stárne také celá populace. Právě demografické stárnutí se stalo fenoménem moderní doby. Díky lepší zdravotní péči, sociálním službám, životnímu stylu, snižováním porodnosti, lepším podmínkám pro život a dalším faktorům roste naděje na dožití a roste také počet starých lidí v populaci. Někdo stárí bere jako přirozenou součást života, jiní ze stárí mají obavy. Stárí s sebou nese také celou řadu změn – fyzických, psychických a sociálních. Záleží na každém člověku, jak tyto změny přijme a jak se s nimi vyrovná. Pro starého člověka, je důležitá podpora svého okolí, především rodiny. Stále častěji však slyšíme o mezigeneračních problémech, o nepochopení starší generace a o kultu mládeže. Přitom v dnešní době se seniory se setkáváme prakticky denně - doma, na ulici, v zaměstnání, v obchodech či v městské hromadné dopravě. Jelikož počet seniorů každým rokem roste a podle prognóz Českého statistického úřadu se bude dále tento počet zvyšovat, je důležité se seniory dobře vycházet, naučit se znát jejich potřeby, respektovat je a především naučit se s nimi komunikovat. To všechno vede k utváření pozitivních vztahů ve společnosti a tím také k připravenosti společnosti na další demografické stárnutí v následujících letech. A právě problematice stárnutí se věnuje tato bakalářská práce.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části – část teoretickou a část praktickou. Teoretická část je rozdělena do tří tematických celků. V první části se bakalářská práce věnuje základním pojmům týkajících se problematiky stárí a stárnutí. Vymezuje stárí z hlediska věku a také popisuje fyzické, psychické a sociální změny, se kterými se člověk v rámci této životní etapy potýká. Druhá kapitola se věnuje životnímu stylu seniorů, popisuje životní potřeby seniorů a trávení jejich volného času. Pozornost je zde také věnována správné komunikaci se seniory. Třetí kapitola se zabývá seniory ve společnosti, popisuje kult mládeže, problém diskriminace seniorů a seznamuje s demografickou situací seniorů v České republice.

Praktická část shrnuje průběh a výsledky kvantitativně orientovaného výzkumu, který byl realizován pomocí dotazníkového šetření. Výzkumné šetření zjišťovalo názor studentů sociální pedagogiky na stárí a seniory, také názor studentů na prarodiče, vlastní stárí a práci se seniory. V této části byly určeny výzkumné otázky a stanoveny výzkumné cíle, kterých chce práce dosáhnout. Praktická část popisuje také techniku sběru dat a metody jejich analýzy, obsahuje analýzu dat, jejich interpretaci a návrhy řešení daného problému.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY STÁŘÍ A STÁRNUTÍ

Proces stárnutí probíhá po celý život. Někteří autoři uvádějí, že člověk začíná stárnout ihned po narození, jiní si období stárnutí spojují až pozdějším věkem. Stárnutí je přirozený proces, který se týká každého živého organismu, probíhá však u každého velmi individuálně. Někteří jedinci stárnou rychleji, jiní pomaleji.

Jarolímová (2007, s. 60) označuje **stárnutí** jako celoživotní proces, který s sebou nese nespočet změn ve struktuře a funkcích organismu. Mohou to být změny somatické, psychické, emoční i sociální. Naproti tomu **stáří** lze označit jako konečný proces, výsledek těchto změn. Odborná literatura hovoří o období stárnutí jako o **gerontogenezi**, která je u každého živočicha individuální a může probíhat rozdílně. Jak uvádí Topinková a Neuwirth (1995, s. 13) jde o nezvratný biologický proces, který se vztahuje na celou přírodu, jeho průběhu se říká život. Délka života je geneticky podmíněna a je specifická pro každý živočišný druh. Může trvat od několika hodin do mnoha let. Poslední etapou stárnutí je stáří, které se také označuje pojmem **senium**. Podle Vágnerové (2007, s. 463) je stáří poslední etapou života, která bývá označována jako postvývojová, protože již byly realizovány všechny latentní schopnosti rozvoje. Také Čevela (2012, s. 19) označuje období stáří za poslední etapu lidského života - etapu, která završuje a uzavírá život.

Samotným procesem stárnutí se zabývá multidisciplinární vědní obor zvaný **gerontologie**. Slovo gerontologie pochází ze dvou řeckých slov – slova gerón neboli starý člověk a slova logos, jež znamená věda, nauka. Kalvach (2012, s. 63) vymezuje gerontologii jako interdisciplinární vědu, která zahrnuje veškeré poznatky o stáří a starých lidech, a která se zabývá zákonitostmi, příčinami a projevy stárnutí a problematikou života v období stáří. S podobnou definicí se můžeme setkat také u Holmerové (2007, s. 12), která definuje gerontologii jako nauku o stárnutí a stáří, jejímž cílem je zkoumání těchto jevů z mnoha aspektů. Říčan (2004, s. 332) vymezuje gerontologii jako vědu o stáří člověka.

Podle Kalvacha (2012, s. 63-64) se gerontologie nejčastěji dělí do tří schématických okruhů a to na gerontologii experimentální, klinickou a sociální. Gerontologie experimentální (též teoretická) studuje procesy a příčiny stárnutí, zabývá se otázkami, proč živé organismy stárnou a jakým způsobem. Studuje hlavně biologickou stránku stárnutí, psychické změny a schopnosti ve stáří. Gerontologie klinická (neboli geriatrie) se zabývá zdravotním stavem člověka ve stáří a jeho podporou, zaměřuje se především na involuční pokles zdraví ve stáří, zdravotními problémy, zvláštnostmi chorob, diagnostikou a následným léčením. Gerontologie sociální studuje sociální život ve stáří, kvalitu života seniorů, vztahy mezi

seniory a společností, také stárnutím společnosti s cílem usilovat o zdravé a aktivní stárnutí (snaží se předcházet předčasnému a patologickému stárnutí). V literatuře se také můžeme setkat s gerontologií psychologickou (gerontopsychologie), která se zabývá psychologickými změnami v období stáří.

Další klíčový pojem, který se k problematice stáří vztahuje, je **senior**. Samotný český právní řád pojem senior nezná a jeho vymezení v literatuře bývá často různorodé. Některé odborné prameny vymezují seniora jako osobu, která prošla v procesu stárnutí určitými fyzickými, psychickými a sociálními změnami, obvykle stojí mimo pracovní proces a pobírá starobní důchod. Český statistický úřad (ČSÚ, 2012) uvádí, že pojem senior není ani právní ani statistickou kategorií, jelikož definice seniora podle věku není u nás ani ve světě jednotná. Pojmu senior je nutné dobře porozumět, zatímco je například dětský věk přesně definován a věkově ohraničen, a z toho jasně vyplývají právní a sociální důsledky, tak u seniorského věku to tak není (Holmerová, 2011, s. 193). V literatuře se také často setkáváme s pojmem geront, který pochází z řeckého slova gerón, což znamená stařec. Říčan (2004, s. 332) uvádí, že v České republice má však toto slovo (stařec, stařena) silný citový náboj. Latinsky se slovo geront řekne senex, od toho byl odvozen lékařský pojem senilita, senilní. Tato slova mají v podvědomí společnosti hanlivý význam, protože jsou často spojována s něčím chorobným a zuboženým. Proto Říčan doporučuje se takovým pojmům vyhýbat a užívat termíny senium a senior, které zní přijatelněji.

1.1 Periodizace stáří

V současné době dochází díky kvalitní zdravotní péči, zlepšeným sociálním a pracovním podmínkám a dalším vlivům k prodlužování lidského života. Člověk je tvor hodnotící, má tendenci věci zařazovat a připisovat jim určité místo. A tady vzniká otázka, kdy člověka považovat za starého? Jednotnou periodizaci stáří se dodnes nepodařilo jasně stanovit a každý z autorů ji vymezuje jinak. Vymezení stáří bývá velmi obtížné, vzhledem k jeho individuálnímu průběhu u každého jedince, a proto se při určování stáří užívá celá řada kritérií. Podle Baltese to mohou být kritéria jako chronologická délka života, biologický stav organismu, mentální zdraví, sociální kompetence a produktivita, kvalita sebeovládání a spokojenost se životem (Křivohlavý, 2011, s. 20). Stáří lze také vymezit z různých časových hledisek. Za nejčastější dělení se považuje dělení na věk sociální, kalendářní a biologický. Některé zdroje také uvádějí věk psychologický.

Dle Kalvacha (2004, s. 47) je sociální věk dán společenskou situací a upozorňuje na společné zájmy i na rizika seniorů. Udává, jak by se měl člověk určitého věku chovat, co od něj společnost vyžaduje. Zahrnuje změny životního stylu, sociálních rolí i ekonomické situace. Jeho počátek je často spojován s odchodem do starobního důchodu. Sociální periodizace často dělí život člověka do čtyř fází. Do fází od prvního do čtvrtého věku. První věk je spojován s předproduktivním obdobím, neboli obdobím dětství, mládí a přípravy na povolání. Druhým věkem je označováno produktivní období. Je to období dospělosti, období biologické a ekonomické produktivity. Za třetí věk se považuje období stáří a post-produktivity. Čtvrtým věkem bývá označováno období úplné závislosti.

Pojem kalendářní věk lze vymezit jako dobu, která uplynula od narození jedince. Ve společnosti se s tímhle věkem setkáváme prakticky nejvíce. Avšak stáří je dáno mírou opotřebovanosti organismu, souhrnem nezvratných změn v organismu člověka, nikoli pouze číslem. V literatuře se též užívá pojmu chronologický věk. Řičan (2006, s. 332) považuje za nejužívanější periodizaci období stáří podle expertů Světové zdravotnické organizace (WHO). Ti navrhli dělení posledního období lidského života na rané stáří (60 let – 75 let); vlastní stáří, které také označují jako pokročilý věk (75 let – 90 let) a dlouhověkost neboli vysoký věk, kterým označují člověka nad 90 let. V odborné literatuře se můžeme setkat s dalším chronologickým dělením období stáří.

Kalvach (2011, s. 47) člení stáří do tří období - mladí senioři, staří senioři a velmi staří senioři. Skupinou mladí senioři, autor označuje populaci ve věku od 65 do 74 let, starými seniory jsou označováni lidé ve věku od 75 let do 84 let, do skupiny velmi starých seniorů spadají lidé nad 85 let. Gruss (2009, s. 12) dělí období stáří jen do dvou kategorií. Rozlišuje třetí věk, který zahrnuje rané stáří od 60 let do 80 let a čtvrtý věk, který zahrnuje nejstarší obyvatele od 80 let až po sto let a toto období nazývá kmetstvím. Také Vágnerová (2007, s. 299, 398) dělí období stáří na třetí věk a čtvrtý věk. Třetí věk však dále dělí na období raného stáří (60 - 75 let) a období pravého stáří (75 a více let). Čtvrtým věkem označuje populaci od 80 let výše.

Biologický věk označuje konkrétní míru biologických změn a obvykle hodnotí výkonnost jedince a jeho funkční stav (Kalvach, 2011, s. 48). Biologický věk se projevuje u každého jedince individuálně. Někdo stárne rychleji a někdo pomaleji. U někoho mohou být fyzické změny výraznější než u jiných osob stejného věku. Podle Řičana (2004, s. 331) je biologický věk mezi průměrným šedesátníkem a sedmdesátníkem stejně velký, jako kdybychom srovnali průměrného patnáctiletého a pětadvacetiletého. Ale rozdíl mezi

patnáctiletým a pětadvacetiletým je vidět na první pohled, zatímco u šedesátníků takový zjevný rozdíl nenajdeme. Mühlpachr (2009, s. 19) poukazuje na to, že biologického stáří se dnes nevyužívá. Stále chybí objektivizace skutečnosti, že se lidé stejného chronologického věku mohou od sebe výrazně lišit mírou involučních změn a funkční zdatnosti. V některých zdrojích se také můžeme setkat s pojmem psychologický věk, který zahrnuje subjektivní vnímání sebe sama. Jak se člověk vnímá, za koho se považuje.

1.2 Změny probíhající ve stáří

Stárnutí s sebou nese mnoho fyzických, psychických a sociálních změn. Holmerová (2007, s. 27) uvádí, že to mohou být změny somatické, psychické, emoční či sociální. Tyto změny mohou zvyšovat zranitelnost organismu, pokles některých schopností a tím pádem i pokles výkonnosti. Čevela (2012, s. 18) uvádí, že stáří má svůj specifický průběh a vyznačuje se charakteristickými znaky. Mohou to být charakteristiky týkající se fenotypu neboli vzhledu, dále také funkčního stavu, biopsychických parametrů, sociálních rolí či společensko-ekonomického postavení.

Vágnerová (2007, s. 299) se stářím spojuje nadhled, moudrost a pocit naplnění, ale také úbytek duševních a fyzických sil. Za důležitou považuje taky proměnu osobnosti, která směřuje k jejímu konci. Stáří považuje za období relativní svobody, ale také za období kumulace nevyhnutelných ztrát, které se projevují ve všech oblastech. Změny ve stáří však nemusí být tak velké, aby znemožnily nezávislý a aktivní život. Podle Pokorné (2010, s. 71) je člověk v období stáří náchylnější k různým chorobám, které mohou ovlivnit jeho zdravotní stav a mohou proces stárnutí urychlit, zvýraznit celkový úbytek sil a zvýšit obtíže při vykonávání denních potřeb. Langmeier a Křejičřová (2007, s. 205) uvádí, že ve velmi vysokém věku dochází ke konečnému úpadku sil a schopností jedince. Říčan (2004, s. 333) dodává, že s věkem roste i počet změn, které se v těle odehrávají. Také s postupem času hůře rozpoznáváme, které změny jsou důsledkem nemoci, a které jsou důsledkem involuce.

Stárnutí s sebou přináší postupný pokles tělesných a duševních funkcí, které výrazně omezují výkonnost jedince, přináší zhoršení schopnosti přizpůsobení se a může se projevovat i změnami v chování. I když proces stárnutí probíhá u každého jedince individuálně, má mnoho společných znaků, které se projevují v oblasti biologické, psychické a sociální. Samotný proces stárnutí můžeme tedy rozdělit do několika kategorií, ve kterých se změny projevují. Nejčastěji se změny dělí na biologické, psychické a sociální.

změny biologické	funkčnost orgánů, vzhled, pohyb
změny psychické	vnímání, myšlení, pozornost, paměť
změny sociální	odchod do starobního důchodu, sociální status, sociální role

Tabulka 1.: Změny probíhající ve stáří

1.2.1 Změny biologické

Biologickými změnami se rozumí změny na fyziologické úrovni. Tyto jsou v období senia nejpatrnější a probíhají u každého jedince individuálně rychle. Jsou podmíněny genetickými dispozicemi jedince a také jeho životním stylem. Jednotlivé systémy v těle člověka jsou postupně oslabovány a zpomalovány. Biologickými změnami se v odborné literatuře zabývá nespočet autorů, můžeme uvést například Klevetovou, Vágnerovou, Říčana nebo Mlýnkovou.

Pohyb je pro člověka velmi důležitý. S věkem se však pohybový aparát, stejně jako další orgány v těle opotřebovává, snižuje se pružnost člověka a také jeho rychlost a obratnost. Klevetová (2008, s. 20) shrnuje změny následovně: výška člověka se snižuje, ploténky mezi obratli vysychají a ubývá kostní hmoty; pohyby jsou pomalejší; kosti křehnou a řídnou. Páteř se ohýbá a lidé se více hrbí, což je způsobeno ochabováním kosterních svalů a meziobratlových plotének. Hladké svalstvo a cévy se výrazně nemění, ale zde hraje důležitou roli také životní styl. Mlýnková (2011, s. 21) dodává, že člověk je díky křehčím kostem náchylnější k různým zlomeninám a úrazům. Změny na kloubních chrupavkách jsou spojeny s častou bolestivostí. Podle Klevetové (2008, s. 21) dochází ke snižování produkce trávicích šťáv, což má za následek pomalejší rozkládání a trávení potravy. Klesá pružnost, kapacita močového měchýře a játra a slinivka břišní jsou také méně výkonné. Úbytek svalové síly se projevuje také v tlustém střevě, což může způsobit chronickou zácpu či bolest v oblasti bederní páteře. Staří lidé mají problém s vyprazdňováním. Klesá kapacita močového měchýře a také se snižuje svalová schopnost svěračů, což může vést k inkontinenci. Ve stáří je velmi častý pokles pohlavní činnosti. Pohlavní život je u seniorů velmi individuální. U žen jsou změny v pohlavní činnosti nejvýraznější po menopauze, kdy ženy přichází o menstruaci. Snižuje se sekrece, klesá produkce pohlavních hormonů a pochází k výraznému poklesu dělohy. U mužů změny nejsou až tak výrazné jako u žen. Klesá jejich potence a dochází ke zbytnění prostaty. Snižuje se také produkce spermií ve varlatech. (Mlýnková, 2001, s. 22)

Dle Mlýnkové (2011, s. 21) kůže přestává zadržovat vodu, snižuje se produkce mazových žláz a také napětí kůže. Bývá často suchá a může docházet i ke svědění. Ubývá také podkožního tuku. Klevetová (2008, s. 21) popisuje kůži jako méně pružnou. Kůže se ztenčuje a tvoří se vrásky. Objevuje se zvýšená pigmentace (stařecká skvrna) na určitých částech těla. Naopak na některých částech těla pigmentace úplně chybí. Rychlost nervové soustavy (především vzruchů) se zpomaluje, což vede ke zhoršení práce svalů, k postupnému úbytku rychlosti a síly. V osmdesáti letech se rychlost těchto vzruchů sníží až o 15%. Může se objevit demence. Změny hlubokého cití vedou k nerovnováze a k poruchám chůze. U člověka klesá odolnost k zátěži a často se nedokáže přizpůsobit novým životním podmínkám. Snižuje se také délka a kvalita spánku.

Podle Říčana (2004, s. 334) se mění i celkový metabolismus člověka. Nízká látková výměna může vést k tloustnutí, v některých případech až k obezitě. Stářím se mění také funkce jednotlivých smyslů a dochází k jejich zhoršení. Ubývá také polohových receptorů, které nám umožňují vnímat polohu našeho těla, pohyb, pocit síly a tlaku, tepla a chladu. Říčan (2004, s. 333) dodává, že přestávají také sloužit zuby. Postupně křehnou a vypadávají. Oči jsou citlivé na světlo, začínají se objevovat oční choroby a zhoršuje se i celkový zrak, který může vést až k úplné slepotě. Sluch se zhoršuje postupně, a po sedmdesátém roku života klesá schopnost zachytit vysoké tóny. Velmi častá je i nedoslýchavost. Podle statistiky Langmeiera a Krejčířové (2007, s. 204) se až u 90% osob starších šedesáti let objevuje výrazné zhoršení zrakové percepce a u 30% je zhoršen i sluch.

1.2.2 Změny psychické

Psychické stárnutí, stejně jako stárnutí biologické, je u každého člověka individuální záležitostí a nese s sebou mnoho změn. Mohou to být změny v oblasti poznávací (kognitivní), která zahrnuje vnímání, myšlení, pozornost, paměť a představivost. Zde se změny mohou projevit například snížením pružnosti myšlení a poklesem psychické vitality. Co se naopak nemění je slovní zásoba člověka, intelekt, způsob vyjadřování se nebo jazykové dovednosti. Může se dokonce objevit zlepšení v některých psychických funkcích jako je například trpělivost a vytrvalost.

Podle Mlýnkové (2011, s. 24) se na kvalitě psychiky člověka podílí hlavně jeho osobnost. Integrita neboli celistvost člověka zůstává zachována. Mohou se měnit pouze některé rysy osobnosti a vlastnosti jedince. Také často dochází ke změnám v hierarchii

potřeb. Do popředí dostává zájem o vlastní osobu (Jarošová, 2006, s. 24-25), o své zdraví, potřeba jistoty a bezpečí, touha se seberealizovat i ve vyšším věku. Mlýnková (2011, s. 24) dodává, že senioři mají rádi svůj stereotyp a velmi neradi se přizpůsobují novým životním změnám.

Další oblastí, která se projevuje celou řadou změn, je oblast citová. Často se u seniorů setkáváme se strachem, s pocity samoty a také s častou změnou nálad. Mlýnková (2011, s. 25) popisuje některé seniory jako více plačtivé. Dodává, že u patologických typů může docházet k rychlým změnám nálad a může se objevit emoční labilita, u některých také úzkost a strach. Může to být strach ze samoty, z pádu, ze smrti. Mohou se objevit i vitálních seniorů se však tyto nálady neobjevují. Za velkou psychickou změnu považuje Mlýnková ztrátu životního partnera. Tato situace je pro člověka nesmírně bolestivá a objevují se pocity nenahraditelné ztráty, opuštění, obrovského prázdna a samoty. Většina seniorů však tuto situaci přijme a naučí se s ní žít. Někteří se s ní však nesmíří, mohou citově strádat, což může urychlit jejich smrt.

1.2.3 Změny sociální

Za nejvýraznější změnu považuje Jarošová (2006, s. 29) změnu sociální role člověka spojenou s odchodem do starobního důchodu. Podle Mlýnkové (2011, s. 25) je toto období velmi náročné, končí role pracujícího člověka a začíná role penzisty. Tato změna role může být často spojena s poklesem prestiže člověka a jeho autority. Často je senior považován společností za zbytečného, neboť už našemu společenství produktivně nepřispívá, pouze čerpá od společnosti penzi. Dále také Mlýnková (2011, s. 25) uvádí, že stáří s sebou nese změny pouze v sociálních rolích, ale také změny ekonomické. Starý člověk přestává být výdělečně činným a začíná pobírat penzi. Penze bývá často nízká, přibývá také poplatků u lékaře a v lékárnách. Senioři si často nedokáží udržet svůj životní standard, na který byli zvyklí ve středním věku. Často se kvůli ekonomické situaci, což může vést ke změnám nálad, neboť přizpůsobení se takovým podmínkám není pro seniora lehké.

Další sociální změnou je odchod dětí z domova. Tato změna může být pro starého člověka velmi stresující a může vést k pocitu osamění. Zde se setkáváme s pojmem syndrom prázdného hnízda. Postihuje spíše ženy, které se s touto situací hůře vyrovnávají, což může vést i k psychickým poruchám. Ztráta sociální role rodiče bývá nahrazena rolí prarodiče.

Na druhou stranu podle Křivohlavého (2011, s. 23) má senior najednou více volného času, dalo by se říci, že i nadbytek. Nemá pevně stanovený režim dne a sám si stanovuje, co bude dělat. Nyní má dostatek času sám pro sebe. Také se mění identita člověka a jeho společenský status (Křivohlavý, 2011, s. 24-26). Mění se také jeho okolí, lidé, se kterými se stýká a také zaměření zájmů člověka a jeho priorit. Seniorům již nejde o to, být úspěšní v práci a dochází k rozvolnění jejich tempa. Mění se i jeho životní aspirace. Za velmi těžkou sociální změnu považujeme odchod (úmrtí) partnera. Je považována za jednu z nejtěžších zkoušek, se kterou se člověk musí vyrovnat. Většina starých lidí v takové chvíli nebývá připravena na převzetí partnerovi role (účetnictví, vaření, péče o domácnost) a potřebuje pomoc okolí.

2 ŽIVOTNÍ STYL SENIORŮ

Langmeier a Krejčířová (2006, s. 212) uvádí, že mnozí lidé, kteří se dožívají věku přes 80 let, jsou aktivní, plně soběstační a produktivní. Účinně pomáhají ostatním a jsou i osobně šťastní. Podle autorů je důležité, aby si člověk i ve starém věku zachoval svou širší zájmu, aby se udržoval i nadále aktivním (samozřejmě v rovnováze s nezbytným odpočinkem). Důležité je také uspořádat si životní náplň tak, aby zahrnovala fyzickou i duševní činnost, být neustále otevřen novým poznatkům, udržovat přátelské vztahy s okolím a vyhýbat se stresujícím situacím. Ne všichni, ale zvládají své vývojové úkoly, tendence k angažovanosti/ neangažovanosti je tedy spíše vlastností osobnosti.

Tématem volného času a vysvětlením tohoto pojmu se zabývá nespočet odborných publikací. Pávková (2002, s. 13) vymezuje volný čas jak opak od doby nutné pro výkon práce (povinností) a doby nutné k reprodukci sil. Je to doba, kdy si můžeme svobodně vybrat, jakou činnost chceme dělat, děláme ji rádi, dobrovolně a přináší nám uspokojení. Pod tento pojem se běžně zahrnuje odpočinek, zábava, rekreace, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání aj. Do volného času se nezahrnují činnosti spojené se zabezpečením biologických potřeb člověka (jídlo, spánek, hygiena). Podle Holmerové (2011, s. 193) jsou někteří lidé schopni mimořádných duševních i fyzických výkonů až do velmi vysokého věku, jiní na tom mohou být hůře a žijí svůj život v podstatně nižší kvalitě. Pro rozdělení seniorů s ohledem na jejich zdravotní stav a autonomii užívá Holmerová následující škály: senioři elitní, aktivní a závislí. Senioři elitní (senioři, kteří díky svým psychickým a fyzickým schopnostem převyšují průměr schopností ostatních seniorů stejné věkové kategorie); senioři aktivní (senioři autonomní, nezávislí, soběstační) a senioři závislí (senioři závislí na zdravotnických a sociálních službách).

Životní styl jedince se podle Saka a Kolesárové (2012, s. 99-100) vyvíjí celý život a vždy se přizpůsobuje situaci, ve které se člověk právě nachází. Každá životní fáze má svou podobu životního stylu, která odpovídá potřebám člověka, jeho sociální pozici a zájmům. V období stáří je tato proměna velmi výrazná. Jde především o nárůst svobody a volnosti seniora. Čas, o kterém si senior rozhoduje sám, se rozšiřuje a to v míře, která přesahuje jeho dosavadní životní zkušenost. Druhou výraznou změnou je osvobození od práce neboli odchod do penze. Většina současných programů na posilování kvality života seniorů klade důraz na udržování dostatečné psychické a fyzické aktivity. Nečinnost je patogenním jevem. Výzkumy ukazují, že i při krátkodobé aktivizaci seniora, například řešení nového

problému, dosahují mnozí senioři výkonů srovnatelných s mnohem mladší generací (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 213). Volnočasové aktivity mohou výrazně pomoci v prevenci sociální exkluze a pocitu samoty. Aktivní stárnutí s sebou nese několik výhod, mezi které například patří rozvoj dovedností, zlepšení fyzické aktivity, zvýšení kreativity a vlastního vyjádření, pocit užitečnosti, možnost spolupráce (Bočková a kol., 2011, s. 76).

Senioři se také věnují sportu, avšak jen okrajově. Haškovcová (2010, s. 181) uvádí, že pouze 39% seniorů sportuje jednou týdně a 48% nesportuje vůbec. Výzkumy také poukazují na to, že staří lidé si jen málokdy vytvářejí ve stáří nové zájmy, pouze si rozvíjejí své dosavadní znalosti, nebo obnovují něco, co už dlouho nedělali (Beneš, 2008, s. 89). Senioři se také velmi rádi vzdělávají. Podle Beneše (2008, s. 89-90) závisí motivace k dalšímu vzdělávání seniorů na jejich dosaženém vzdělání. Motivem často bývá touha po sociálních kontaktech, hledání smyslu života, zvládnání dalších životních změn, či udržování vlastních duševních sil. Vzdělání může být také koníčkem, slouží především jako prevence proti úpadku fyzických a duševních sil. Vzdělávání seniorů je dobrovolné. Nejvíce se senioři učí pomocí masmédií a přátel. Úspěšnost univerzit třetího věku dokazuje, že nabídka (přizpůsobená potřebám starého člověka) nachází skutečně velké množství zájemců. Mlýnková (2011, s. 49) uvádí, že velká část seniorů pracuje až do velmi vysokého věku. Realizují se buď v zaměstnání, v péči o zahrádku, nebo si zvelebují domov. Jiní se realizují v klubu seniorů, účastní se různých kulturních akcí, podnikají výlety. Z výzkumu Slámové (2010), která se ve své bakalářské práci zabývala trávením volného času seniorů, vyplývá, že aktivity, kterým se senioři věnují ve svém volném čase, jsou různorodé. Z velké části však převažují tři aktivity, kterými jsou sledování televize, čtení knih a časopisů a procházky. Mezi další významné aktivity patří také vaření a zahrádkaření.

2.1 Životní potřeby ve stáří

Senioři, stejně jako ostatní věkové skupiny, mají své potřeby, které musí naplňovat, aby se cítili dobře a spokojeni jak sami se sebou tak i ve společnosti. Ve stáří jsou to především tyto potřeby (Klevetová a Dlabalová, 2008, s. 72-73) : potřeba místa, potřeba bezpečí a ochrany, podpory, péče, výživy a limitů.

Nejdříve se budeme věnovat potřebě místa. Jedná se především o potřebu mít své fyzické a mentální místo v životě. Starý člověk má potřebu vytvořit si iluzi svého domova i za nepříznivých podmínek (například senior, který je hospitalizován dlouhodobě v nemocnici, má potřebu mít co nejvíce osobních věcí blízko u sebe). Má také potřebu mít

mentální místo v srdci své rodiny, svých blízkých i zdravotníků. Tato potřeba místa také souvisí s potřebou být pozdraven a přijat bez výhrad.

Další potřebou starého člověka je potřeba bezpečí a ochrany. Starý člověk potřebuje také pocít jistoty, že se o něho dokážeme postarat. Že ho přijmeme bez jakéhokoliv hodnocení, a že chápeme jeho možnosti. Nejistota podporuje negativní energii, omezuje soustředění, pozornost a vede k nesprávným podnětům. Pouze bezpečné prostředí umožňuje být seniorovi sám sebou a věřit, že mu bude nabídnuta pomoc. Velmi důležitá je pro seniora podpora. Být podporován je pro seniora velmi důležité. Znamená také být povzbuzován k péči o sebe, k přijetí své nemoci. Umožňuje také starému člověku projevit svá přání. Ve stáří potřebujeme především podporu tělesnou, citovou, ekonomickou a společenskou. Neméně důležitá je také potřeba výživy a péče. Tato potřeba neznamená být vyživován pouze jídlem, ale také informacemi a správnými podněty pro život a další vývoj. Dostávat tu správnou péči a něhu a zažít pocit naplnění svého života. Mít také právo se vyptávat a potřebné informace také dostávat. Potřeba hranic a limitů je pro seniora také důležitá. Potřeba vědět kdo jsem, a kdo nejsem. Kam sahá můj vliv a kde začíná vliv ostatních. Mít dobře zažitý limit znamená dělat věci naplno, beze strachu, být si vědom následků svých rozhodnutí. Ve stáří člověk také potřebuje znát hranice svých schopností. Musí mít důvěru v sám sebe a ta přináší pocit vyrovnanosti a spokojenosti.

2.2 Komunikace se seniory

Změna z tradiční rodiny na rodinu moderní s sebou nese prohloubení názorových rozdílů mezi generacemi (Klevetová a Dlabalová, 2008, s. 82). Podle Saka a Kolesárové (2012, s. 49) mohou být generační vztahy napjaté a vzájemná interakce mezi generacemi s sebou může nést různé konflikty. Konflikty mohou vyplývat z rozdílnosti životních fází - mládež má jiné potřeby než senioři, nebo jsou podmíněny historicky daným generačním svérázem - vlastnostmi, názory, postoji.

Právě vhodná komunikace se starými lidmi a pochopení jejich životního stylu vede k utváření dobrých lidských vztahů. Mladí lidé často nechtějí o stáří slyšet. Nezajímají se o jejich potřeby a většina neví jak se starými lidmi správně komunikovat. Přitom se se starými lidmi setkáváme každý den a prakticky kdekoliv. Potkáváme je v obchodech, cestují s námi dopravou, mohou to být naši sousedé či rodiče.

Podle Pokorné (2010, s. 11) je komunikace zjednodušeně chápána jako proces předávání informací z jednoho subjektu na druhý a tvoří prakticky základ všech lidských

vztahů. Jde o proces sdělování, přenosu a sdílení nejen informací, ale také výsledků lidských aktivit. V komunikaci se odráží vztah ke člověku, se kterým hovoříme. Dáváme mu tím najevo, co si o něm myslíme, zda je náš postoj k němu pozitivní či negativní. Tady je důležité zmínit, že komunikací nerozumíme pouze verbální složku (komunikace za pomoci slov), ale také tu neverbální (mimoslovní). Právě neverbální komunikace tvoří obrovský podíl na našem projevu. Velmi podstatným východiskem pro komunikaci se seniory je skutečnost (Holmerová, 2011, s. 193), že senioři jsou také dospělými osobami. Jsou stejně nadaní důstojností jako jiní dospělí a to i v situaci, kdy je jejich soběstačnost omezena či je omezena jejich autonomie (například demence). Vhodná komunikace se starými lidmi je velmi důležitá k utváření pozitivních lidských vztahů. V každé komunikaci se mohou objevit určité bariéry, které brání ve srozumitelné komunikaci anebo k jejímu správnému pochopení. Podle Mlýnkové (2011, s. 52) si bariéry uvědomujeme zejména tehdy, hovoříme-li s člověkem, který má s komunikací potíže a my nejsme schopni zachytit potřebné informace. Autorka dělí bariéry do tří skupin. Mohou to být překážky na straně seniora (klienta), překážky na naší straně (pečovatele) anebo překážky na straně prostředí. Bariéry je důležité včas objevit a přizpůsobit jim konverzaci. Pokud se jedná o bariéry prostředí (hluk) snažíme se je odstranit.

Jednou z překážek na straně seniora může být únava. Senior může být unavený, proto s námi nechce komunikovat. Další překážkou může být také nedůvěra. Senior nám nevěří, nechce se svěřovat. Dále zde mohou být somatické a psychické překážky. Senior může cítit bolest, mít horečku, může být nedoslýchavý, mít zhoršený zrak. Může mít také strach z rozhovoru, být ve stresu či prožívat úzkost. Dále je eliminující neochota seniora mluvit na určité téma, které pro něho může být velice intimní. Neochota popsat například vztahy v rodině, sexuální život, hospodaření s penězi aj. Další skupinou mohou být překážky na naší straně (na straně pečovatele). Bojíme se hovořit na citlivé téma. Některá témata mohou být pro nás velice náročná a neumíme o nich hovořit. Mohou to být například témata smrti a umírání či otázky zdravotního stavu. Dále to může být nechuť dozvídat se nové informace. Řešíme vlastní problémy a seniora posloucháme spíše pasivně - tedy přijímáme informace od seniora, ale dále je už nezpracujeme. Výsledkem je špatná reakce člověka na přijaté informace, nepřítomný pohled, kývání hlavou. Hovořící osoba (senior) náš nezájem snadno vycítí. Další překážkou by mohl být nedostatek času. S nedostatkem času se setkáváme spíše v institucionální péči než v domácím prostředí. Poslední skupinu překážek tvoří překážky na straně prostředí. Jednou z překážek prostředí by mohl být hluk.

Odstranění hluku je jednou z podmínek kvalitní komunikace se seniorem. Dalšími překážkami mohou být například vizuální rozptylování nebo přítomnost třetí osoby. (Mlýnková, 2011, s. 52)

V každém případě je nutné přizpůsobit senioru tempo řeči (Hauke, 2014, s. 88). Hovoříme přiměřeně hlasitě a dobře artikulujeme. Komunikujeme s ním s ohledem na jeho fyzický stav a trpělivě mu nasloucháme. Staří lidé také mohou používat odlišnou slovní zásobu, než užíváme my.

Národní rada osob se zdravotním postižením České republiky (NRZP, 2006) vytvořila desatero správné komunikace se starými lidmi (Příloha č. 1), které má sloužit především lidem pracujícím se seniory v oblasti zdravotnictví a sociálních služeb. Dodržování desatera má vést ke zlepšení komunikace mezi seniorem a jeho pečovatelem, ale také ke zlepšení mezilidských vztahů.

3 SENIOR A SPOLEČNOST

V naší kultuře se můžeme setkat s různými postoji ke stáří. Je důležité si uvědomit, že etapa stáří je stejně důležitá jako ostatní věkové kategorie a neměla by být vnímána negativně. Jaké jsou názory dnešní společnosti na stáří? Podle Pokorné (2010, s. 71) na jedné straně vychováváme naše děti, aby měli ke stáří a starým lidem úctu. Na druhé straně jsou bráni staří lidé jako zátěž, neproduktivní část obyvatelstva aj.

Haškovcová (2010, s. 355) popisuje problémy současné mladé generace následovně. Člověk dnešní doby si nechce stáří připustit. Nechce se problematikou stáří zabývat a ani si nepřeje o stáří mluvit. A protože se člověk od téhle problematiky odklání, může se stát, že propast mezi mládím a stářím více vzroste. Také tento ochranný postoj snižuje šance se s problematikou stáří poprat a vnitřně ji zpracovat. Matoušek (1997, s. 63) dodává, že naše kultura upřednostňuje kult mládí a společenská situace seniorů bývá často okrajová. Starý člověk se může prosadit pouze jako pomocník předchozích generací své rodiny a často bývá ohrožen sociální izolací. Problematika izolace seniorů je označována také jako sociální exkluze seniorů. Je definována jako odloučení od prostředí a osobních kontaktů. Počet kontaktů s rodinou, se sousedy a s přáteli je v tomto případě velmi nízký.

Úlohou společnosti (Klevelandová a Dlabalová, 2008, s. 82) je motivovat rodinu morálně, sociálně, ekonomicky a legislativně v péči o nesoběstačného člena rodiny. Dalším úkolem společnosti je vytvoření širokého spektra sociálních služeb, které by pomáhaly rodině tyto funkce plnit. Pro seniora má rodina a dobré rodinné zázemí stále velký význam. V dnešní moderní rodině ubývá vícegeneračního soužití a společného sdílení rodinných vazeb. Změna z tradiční rodiny na rodinu moderní s sebou nese také prohloubení názorových rozdílů mezi generacemi. Rodina by měla splňovat celou řadu předpokladů v péči o nesoběstačného člena, mezi ty nejdůležitější patří: moci pečovat, chtít pečovat a umět pečovat.

Je důležité také upozornit na to, že v dnešní době existují různá občanská sdružení, nadace a organizace, které se otázkám stáří věnují. Tyto organizace budují programy na podporu stárnutí a snaží se ovlivnit také pohled společnosti na stáří. **Mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí** přijatý v roce 2002 Organizací spojených národů v Madridu reaguje na aktuální problémy stárnutí a vymezuje úkoly pro současnou i blízkou budoucnost. Z madridských závěrů vypracovala Česká republika **Národní program přípravy na stárnutí**. Hlavním cílem dokumentu bylo dosáhnout změny postoje a přístupu společnosti k seniorské populaci. Národní program se obrací na celou společnost. Vychází

z předpokladu, že mladá generace není připravena na stáří a zcela nechápe přínos seniorů pro společnost, jejím úkolem je přijetí principu nediskriminace a solidarity. Střední generace je ekonomicky aktivní a je zodpovědná za svou vlastní přípravu na stáří, má prosazovat celospolečenská opatření ve prospěch seniorů. Seniorská generace má přispět svými aktivitami ke změně vnímání procesu stárnutí. Měli by se podílet na společenském a politickém životě, a také by měli využít všech možností, které jim společnost nabízí.

3.1 Kult mládí a obavy mladé generace ze stáří

Pojem **kult** vymezuje velký sociologický slovník jako ritualizovanou vazbu na určitý posvátný objekt, která spočívá v ustáleném verbálním a neverbálním chování, doprovázeného pocitu zbožňování, pokory a uctívání. Kultovní chování patří k lidským (společenským) potřebám. Pojem **mládí** můžeme vymezit jako životní etapu mezi dětstvím a dospělostí, která s sebou nese velké množství specifických subkulturních znaků. V mládí se rozvolňuje vztah k orientační rodině. Hodnoty, normy a celý životní styl výrazně ovlivňují vrstevnické skupiny. Adolescent se připravuje na budoucí povolání. Získání zaměstnání, osamostatnění se a založení rodiny jsou patrně nejdůležitějšími faktory, které zásadně mění společenskou pozici mladého člověka, korigují jeho životní postoje a názory.

Kult mládí v dnešní době nabyl na významu. Je charakterizován jako společenské prostředí, kde převažují krásní, mladí, úspěšní lidé, nebo také jako zbožňování mladosti. Jirásková (2005, s. 24) nahlíží na kult mládí jako na adoraci mládí, krásy a síly. A ten kdo toto kritérium nesplňuje, je brán méněcenně. S tímto postojem se v dnešní době můžeme setkat prakticky kdekoliv, především v médiích a reklamě. Lidé středního a vyššího věku jsou často vylučováni z pracovních pozic bez ohledu na jejich profesionální schopnosti a zkušenosti, ale na základě toho, že jsou preferovány mladší věkové skupiny, které zaměstnavatelé berou jako silné, dravé, dynamické. Lidé dnešní doby nechtějí být staří, nepřejí si, aby se o stáří mluvilo.

Často se stává, že staří lidé jsou odsunuti, aby se stářím nemusela společnost vůbec zabývat. Do popředí se naopak dostává mladá generace, u které se předpokládá vysoký výkon (zisk). Proto jsou staří lidé společností často odmítáni, neboť jsou bráni jako neproduktivní skupina obyvatelstva, která k zisku nepřispívá, naopak zisk spotřebovává. (Sedláčková, 2012, s. 9)

Kult mládí je prezentován především v médiích a reklamě. Senioři jsou v médiích podprezontováni. Nejčastěji se o nich hovoří v negativních souvislostech, jako jsou trestné činy a ekonomické problémy společnosti. Jsou prezentováni jako nemožoucí, nemocné osoby. V novinách se zcela běžně označují osoby věkem např. sedmdesátiletý důchodce. (Vidovicová, 2005, s. 20)

Dopady kultu mládí se neprojevují pouze v médiích, ale i v dalších oblastech. Kult mládí, stejně jako stárnutí populace se stalo jedním z fenoménů dnešní doby. Netýká se pouze mládeže, ale také třicátníků a čtyřicátníků, kteří jsou v dnešní společnosti bráni už jako méně produktivní. Ze všech stran se na nás útočí obrázky mladých, krásných a úspěšných lidí. Udržet si mladý vzhled se v dnešní době stává pomalu povinností. (Sedláčková, 2012, s. 14)

Také trh práce je podle Vidovicové diferenciován (2005, s. 23). Vedle vzdělání a pohlaví je věk také rozhodujícím indikátorem postavení člověka v zaměstnání. Věk je rozhodující při výběru zaměstnanců, v rozmístování pracovních sil, v hodnocení výkonu, v odměňování i v zaměstnaneckých výhodách. Kult mládí ovlivňuje chování všech generací. Je ovlivňována jak mladá generace, tak i střední a především samotní senioři. U mladé generace je ovlivněn především pohled na stáří a seniory. Střední generaci ovlivňuje především v pohledu sama na sebe a na své tělo. U této generace se může objevit řada psychických poruch, jako je například posedlost mládím, závislost na plastických operacích, strach ze stáří a vlastní oškřivosti. U seniorů může vyvolat pocity méněcennosti, nepotřebnosti, přítěže. Další dopady kultu mládí se projevují v ageismu, o které pojednává další kapitola.

3.2 Diskriminace seniorů - ageismus

Důsledky kultu mládí a také změna demografické situace společnosti s sebou nese řadu sociálních změn, které mají vliv na subjektivní vnímání sociálního klimatu a jednotlivých sociálních aktérů (Pokorná, 2010, s. 69). Rozvíjí se tak různé formy diskriminace, které značně o této situaci ve společnosti vypovídají. V důsledku masmediálních kampaní a obecných názorů na sociální problematiku si jedinec vytváří názor na stáří a stárnutí.

Pokorná (2010, s. 69) považuje za společensky vysoce nebezpečnou diskriminaci podmíněnou věkem tzv. **ageismus**. Slovo ageismus pochází z anglického slova age – věk, stáří. Vychází se zde z předpokladu, že příslušníci jedné věkové skupiny vykazují rozdílné charakteristiky a také rozdílnou společenskou a lidskou hodnotu než příslušníci jiné

věkové skupiny. Avšak jednoznačná definice tohoto pojmu neexistuje. Poprvé byl pojem ageismus použit v 60. letech 20. století americkým psychiatrem a gerontologem Robertem N. Butlerem, který působil jako ředitel Národního institutu pro stárnutí. Původní Butlerova definice identifikovala ageismus jako jakýsi proces systematického stereotypizování a diskriminace lidí pro jejich stáří, která se mohla projevovat například otevřenou averzí, či vyhýbání se kontaktu. Podle Pokorné se ageismus stává jednou z metod společnosti, která se snaží setřást vlastní zodpovědnost vůči starším lidem. Jindy slouží jako osobní objektiv, který chrání mladší osoby před uvažováním o věcech, kterých se bojí. Může to být například strach ze smrti, z nemoci, ze stárnutí aj.

Definováním pojmu ageismu se zabývali také čeští vědci. Za nejnámější se považuje definice ageismu podle Vidovičové (2004, s. 63), která charakterizuje ageismus jako určitou ideologii, založenou na víře v kvalitativní nerovnost jednotlivých fází lidského života, která je uskutečňována skrze proces systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě věku, nebo jejich příslušnosti k určité generaci. Také Vágnerová (2000, s. 443) ageismus popisuje jako postoj člověka nebo skupiny, který vyjadřuje obecně sdílené přesvědčení o nižší hodnotě a nekompetentnosti stáří. Tento postoj se může projevovat podceňováním, odmítáním, někdy až odporem ke starým lidem. V konečném důsledku takového postoje dochází k symbolické i faktické diskriminaci pouze na základě stáří.

Problematikou ageismu v České republice se zabýval mezinárodní výzkum European Social Survey Round 4 (ESS4), do kterého se Česká republika zapojila v roce 2009 (Benešová, 2011). Z výzkumu vyplynulo, že ageismus je nejrozšířenějším typem diskriminace u nás. Téměř 70 % Čechů starších šedesáti let mělo v posledním roce zkušenost s projevy nedostatku respektu nebo se špatným chováním druhých na základě jejich věku. 63% dotázaných považovalo dvacátníky za schopné, seniory nad 70 let považovala za schopné jen třetina dotázaných. Více než polovina respondentů se shodla na tom, že v České republice je věková diskriminace závažným problémem. Výzkum Vidovičové z let 2003-2005 zkoumal ageistické předsudky a postoje k seniorům v české společnosti. Výsledky z výzkumu ukázaly, že česká společnost je ageistická a objevují se v ní negativní stereotypy týkající se stáří.

3.2.1 Klasifikace ageismu

Tošnerová (2002, s. 7) uvádí, že v naší kultuře jsou postoje ke stáří rozporuplné, protože na jedné straně jsou děti vychovávány, aby byly uctivé ke starým lidem. Na straně

druhé jsou staří lidé bráni spíše jako sociální „přítěž“ a neproduktivní část společnosti. Tošnerová uvádí také pět nekriticky přijímaných představ o stáří:

1. Staří lidé jsou všichni stejní.
2. Stáří probíhá u mužů i žen stejně.
3. Staří už nemají čím společnosti přispět.
4. Stáří je křehké a potřebuje péči.
5. Stáří je ekonomickou zátěží společnosti.

Těchto pět představ o stáří shrnuje mýty o stáří v naší společnosti a mohou být zdrojem ageismu.

Vidovičová (2005, s. 9) rozděluje ageismus do tří rovin, které se projevují na těchto úrovních: Individuální, mezi-sociální (na úrovni sociálních skupin, pečovatelských institucí) a makrosociální (legislativa, ageismus vlastní strukturám). Další možnou dimenzí založenou na normativním přístupu k diskriminacím je dle Vidovičové (2005, s. 9) faktor motivace a kontextu, který dělí na pozitivní motivaci (věková rozdílnost, která vede k jednání či postoji zvýhodňující určitou věkovou skupinu); negativní motivaci (věková rozdílnost, která vede k jednání či postoji znevýhodňující určitou věkovou skupinu) a neutrální motivaci (věková rozdílnost, která nevede ke věkově specifickému chování a jednání).

Záleží však také na přístupu skupiny (Vidovičová, 2008, s. 113). Benevolentní přístup – zde se projevuje pozitivní ageismus a vyskytuje se tam, kde jsou senioři submisivní, nemají zvýšené nároky a neprojevují se. Hostilní přístup – zde se projevuje negativní ageismus a vyskytuje se tam, kde jsou senioři více asertivní a snaží se prosadit. Důležitá je také cílenost ageismu (tedy jestli je takové chování zamýšleno či nikoli) a vzájemná pozice jednotlivce či skupiny (stereotypy vnější a vnitřní).

Podle různých zdrojů (Vidovičová, 2005, s. 12) lze ageismus rozdělit do několika oblastí sociálního života. První oblastí je občanství - problém reprezentace určitých věkových skupin a podílení se na veřejném a politickém životě. Politická reprezentace seniorů je v České republice relativně nízká a je obvykle závislá na třetích subjektech. Další oblastí je trh práce (nezaměstnanost osob vyššího věku). Zde se můžeme setkat především s nezaměstnaností osob vyššího věku. Senioři mohou být na trhu práce bráni jako málo produktivní, pomalí. Ageismus se projevuje také v důchodovém systému. Specifickým příkladem českého důchodového systému je zvyšování penze osobám starším sto let. Tato dávka důchodu se zvyšuje o částku, která odpovídá zvýšení penze pro převážnou bezmoc-

nost (Vidovičová, 2005, s. 37). Jedná se o typický příklad ztotožňování psychických a fyzických vlastností s chronologickým věkem, nikoliv individuální potřeby.

Zdravotní a sociální péče (rozpočtová politika, omezování výdajů, etika péče, špatné zacházení se seniory). Vidovičová (2005, s. 38-41) obecně považuje za příklad ageismu ve zdravotní péči postoj ke stáří jako nevyléčitelné nemoci, z tohoto důvodu může docházet k neléčení některých příznaků nemocí, které jsou brány pouze jako projev stáří. Dalším příkladem ageismu může být například věkové omezení některých screeningových vyšetření. V této souvislosti Vidovičová zmiňuje také pojmy „bed blocker“ (dlouhodobě hospitalizovaná osoba, blokující lůžko) a „frequent flyer“ (označení pro seniory, kteří opakovaně v krátkém čase navštěvují lékaře).

Média, literatura, jazyk, vtipy, jazykové obraty. Stáří je v médiích bráno neobjektivně, některá média se seniory nezabývají vůbec. Užívání barvitých přívlastků a názvů pro osoby staršího věku. Zesměšňování ve vtipech, narozeninových blahopřáních a také v komerčních sděleních (televizní reklamy, billboardy). Další oblastí je vzdělání. Zde se jedná především o nerovný přístup seniorů ke vzdělání vzhledem k ostatním věkovým skupinám. A v neposlední řadě to může být oblast vědy a životního prostředí. Výzkumná témata jsou selektována, zkreslení v paradigmatu. Mohou se objevovat bariéry pohybu a prostorová segregace.

Dalším významným zdrojem ageismu podle Vidovičové (2008, s. 126) je také demografická situace. Skutečnost, že seniorů je mnoho a stále jich přibývá, může být problematická. Rabušic (2002 s. 16) upozorňuje na fakt, že vývoj naší společnosti je stále dynamičtější, což si lidé vůbec neuvědomují. Tento fakt vede ke špatnému vnímání společnosti a k negativismu. Podle Pokorné (2010, s. 73) se musí pohled moderní společnosti na problematiku stárnutí změnit. Společnost, by neměla přijmout fenomén stáří jako problém a hrozbu (někteří autoři užívají též pojmů demografická panika, gerontofobie). Je potřeba přijmout stárnutí populace jako pozitivní výzvu.

3.3 Demografické změny v dnešní společnosti

Stárnutí společnosti se v současnosti stává jedním ze světových problémů. Právě v tomto století u nás přibývá počet seniorů rychleji než ostatních věkových skupin.

Podle Říčana (2006, s. 333) se na problému podílejí dvě příčiny, jedna je trvalá a druhá dočasného rázu. První příčinou je prodlužování lidského věku (větší procento lidí se

dožívá šedesátky, sedmdesátky, atd.). Za druhou příčinu považuje klesání porodnosti (mladých lidí přibývá málo, přírůstek gerontů je relativně vyšší). Druhá zmíněná příčina přestane působit, až bude dnešním slabým ročníkům více jak 60 let, tedy až snížená porodnost doběhne do senia. Sak a Kolesárová (2012, s. 86) považují výrazné stárnutí populace za současný fenomén české společnosti. Počet seniorů se každým rokem zvyšuje a také roste průměrný věk obyvatelstva. Zároveň však klesá podíl mládeže a dětí. S podobnou bilancí se nepotýká pouze Česká republika, ale také další vyspělé země. V české společnosti probíhá proces stárnutí, oproti západoevropským zemím, s určitým zpožděním. Stárnutí obyvatelstva je spojováno také s poklesem porodnosti, úmrtnosti a kojenecké úmrtnosti a také s prodlužováním naděje dožití.

Český statistický úřad (Čevela a kol., 2012, s. 83) vypracoval v roce 2013 projekci populačního vývoje. Ta má za cíl stanovit směr, kterým se bude budoucí populační vývoj řídit a také má poukázat na změny ve věkovém složení obyvatelstva. Mezi hlavními závěry projektu bylo mírné snížení celkového počtu obyvatel. Dále se bude zvyšovat úroveň plodnosti obyvatelstva, vzroste naděje na dožití u obou pohlaví a obyvatelstvo České republiky výrazně zestárne. Podíl obyvatel ve věku nad 65 let se bude v roce 2050 blížit k jedné třetině a počet obyvatel ve věku nad 85 let vzroste až pětinasobně.

Rok	Absolutní počet (v tis.)			Podíl v obyvatelstvu (v %)		
	nízká	střední	vysoká	nízká	střední	vysoká
2002	x	1 418	x	x	13,9	x
2005	1 446	1 447	1 448	14,2	14,1	14,1
2010	1 591	1 597	1 604	15,7	15,5	15,4
2015	1 849	1 864	1 884	18,4	18,1	17,8
2020	2 055	2 088	2 129	20,8	20,3	19,9
2025	2 141	2 201	2 274	22,2	21,5	21,1
2030	2 211	2 308	2 424	23,6	22,9	22,4
2035	2 259	2 400	2 567	24,9	24,1	23,7
2040	2 443	2 634	2 857	27,9	26,9	26,4
2045	2 620	2 862	3 147	31,1	29,7	29,0
2050	2 661	2 956	3 304	33,0	31,3	30,5

Tabulka 2.: Očekávaný vývoj počtu a podílu osob ve věku 65 let a více

Český statistický úřad (ČSÚ, 2014) popisuje demografické stárnutí tzv. indexem stárání, který určuje podíl starých osob ve věku 65 let a více na 100 dětí ve věku do čtrnácti let. Index stárání však neplatí pro celou Českou republiku rovnoměrně, v některých krajích roste rychleji, jinde se drží na stejné úrovni. Podle údajů ČSÚ setrvává index stárání v Praze od roku 2006 na stejné úrovni v rozmezí 127,6 až 129,4. Proto se dá říci, že Praha výrazně nestárne. Naopak kraje jako jsou Ústecký, Moravskoslezský a Zlínský stárnou výrazně

rychleji. V těchto krajích přibývá stále více seniorů oproti dětem a podobně bude probíhat i jejich další vývoj. Nejstrmější nárůst indexu stáří má Zlínský kraj. Ten vzrostl z hodnoty 103,7 na hodnotu 123,6 během pouhých osmi let a téměř dostihl Prahu.

Pokud současný trend vývoje bude pokračovat, dá se předpokládat, že se v příštích letech bude nadále zvyšovat. Tento demografický vývoj poukazuje na nezbytnost proměny zdravotních a sociálních služeb (Dvořáčková, 2013, s. 20). Poukazuje také na nutnost přijmout nové reformy, které by zajistily udržitelný rozvoj všech věkových kategorií, především pro seniory jak v domácím prostředí, tak i v pobytových zařízeních.

Závěr

Teoretická část nás uvedla do problematiky stáří a stárnutí. Popsala nám představy o stáří od různých autorů např. Vágnerové, Jerolímové, Topinkové a Neuwirtha. Seznámili jsme se se základními pojmy jako je gerontogeneze, gerontologie, geront, senium a senior. Periodizovali jsme stáří z různých časových hledisek na věk biologický, sociální a kalendářní. Popsali jsme změny probíhající ve stáří, které jsme rozdělili na změny biologické, psychické a sociální. V druhé kapitole jsme se věnovali seniorům a jejich životnímu stylu. Především tématu volného času seniorů a jejich životním potřebám. Za podstatnou jsme považovali také komunikaci se seniory a zaměřili jsme se také na zásady správné komunikace. Právě správná komunikace vede k utváření pozitivních vztahů mezi generacemi a také v celé společnosti. Ve třetí kapitole jsme se věnovali seniorům ve společnosti. Vysvětlili jsme si pojem ageismus a uvedli několik oblastí, ve které se tato věková diskriminace projevuje nejčastěji. Závěr teoretické části nás seznámil také s demografickou situací v České republice a s prognózami jeho dalšího vývoje.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESIGN VÝZKUMU

Bakalářská práce se zabývá pohledem sociálních pedagogů na stáří a seniory. Česká společnost, stejně jako celá Evropa, stárne. Jak už bylo popsáno v teoretické části, příčin těchto společensko-demografických důsledků je mnoho. Stárnutí populace a důsledky kultu mládeže v české společnosti jsou aktuálními problémy současné doby, proto by se mělo těmto tématům věnovat dostatek pozornosti. Lidé se dožívají vyššího věku a počet seniorů roste, přesto se ve společnosti stále častěji setkáváme s negativními názory na seniory. Člověk moderní doby nechce být starý, nepřeje si ani, aby se o stáří mluvilo. Považujeme proto za důležité, se nadále otázkám mezilidských vztahů mezi mladou generací a seniory věnovat. Otázkou je, kdo se o narůstající počet seniorů v budoucnu postará? Předpokládáme, že jednou to budou právě sociální pedagogové. Sociální pedagog, by měl být člověk připravený působit v obtížných sociálních podmínkách a situacích a měl by přinášet pomoc a porozumění. Měl to odborník, jehož všeobecné kompetence by měli spočívat v pomoci dětem, mládeži tak i dospělým. Dle prognóz Českého statistického úřadu vzroste podíl seniorů v obyvatelstvu až o polovinu. Proto je velice pravděpodobné, že právě senioři budou nejčastější cílovou skupinou sociálních pedagogů.

Na základě těchto zjištění jsme se inspirovali pro vytvoření deskriptivního kvantitativního výzkumu zaměřujícího se na názory studentů sociální pedagogiky na stáří a seniory. Chceme zjistit nejen názor studentů na seniory, ale také na vlastní prarodiče a představy studentů o vlastním stáří. Dále zaměřujeme na popularitu práce se seniory mezi studenty a výskyt negativních stereotypů týkající se stáří.

4.1 Hlavní výzkumné cíle a otázky

Hlavní výzkumný cíl:

- Zjistit názor studentů sociální pedagogiky na stáří a seniory.

Dílčí výzkumné cíle:

- Zjistit na základě jakých charakteristik považují studenti sociální pedagogiky člověka za seniora.
- Zjistit nejčastější místo kontaktu studentů sociální pedagogiky se seniory a popsat četnost těchto kontaktů.
- Popsat vztah studentů sociální pedagogiky k seniorům.
- Popsat představy studentů sociální pedagogiky o volném čase seniorů.

- Popsat představy studentů sociální pedagogiky o vlastním stáří.
- Popsat vztah studentů sociální pedagogiky s vlastními prarodiči.
- Zjistit míru oblíbenosti práce se seniory mezi studenty sociální pedagogiky.
- Zjistit zda se mezi studenty sociální pedagogiky objevují negativní stereotypy týkající se stáří.

Hlavní výzkumná otázka:

- Jaký je názor studentů sociální pedagogiky na stáří a seniory?

Dílčí výzkumné otázky:

- Na základě jakých charakteristik považují studenti sociální pedagogiky člověka za seniora?
- Jaké je nejčastější místo kontaktu studentů sociální pedagogiky se seniory a jaká je četnost těchto kontaktů?
- Jaký vztah mají studenti sociální pedagogiky k seniorům?
- Jaké jsou představy studentů sociální pedagogiky o volném čase seniorů?
- Jaké mají studenti sociální pedagogiky představy o vlastním stáří?
- Jaký vztah mají studenti sociální pedagogiky s vlastními prarodiči?
- Jak významná je pro studenty sociální pedagogiky práce se seniory?
- Objevují se mezi studenty sociální pedagogiky negativní stereotypy týkající se stáří?

4.2 Výzkumný soubor

Jako výzkumný soubor jsme zvolili studenty oboru sociální pedagogika. Jak uvádí Bakošová (2005, s. 13) : „*Sociální pedagog je absolvent studia oboru sociální pedagogika, a také oboru pedagogika se specializací (zaměřením) na sociální pedagogiku. Je to odborník, jehož všeobecné kompetence spočívají v pomoci dětem, mládeži i dospělým při odpovídajícím průběhu socializace a hledání možnosti zlepšení kvality jejich života prostřednictvím výchovy, vzdělání a poradenství. Sociální pedagog je kvalifikovaný pro předcházení, zvládání a eliminaci běžných i závažných životních problémů.*“ Právě sociální pedagogové, by měli mít pozitivní vztah ke stáří a seniorům. Jejich názor považujeme za důležitý, protože pracují s různými věkovými skupinami a mohli by zlepšit negativní názory na seniory ve společnosti. Považujeme také seniory za jednu z cílových skupin sociálních pedagogů. Z těchto důvodů jsme se rozhodli zjistit názor sociálních pedagogů na stáří a seniory. Na

základě toho tvoří náš výzkumný soubor studenti bakalářského oboru sociální pedagogika - prezenční formy studia, kteří byli zvoleni na základě dostupného výběru. Bakalářská forma byla vybrána z toho důvodu, že se zde ještě studenti mohou rozmýšlet nad svými cílovými skupinami a budoucím uplatněním. Prezenční forma byla zvolena, aby respondenti tvořili homogenní věkovou skupinu.

4.3 Technika sběru dat

Sběr dat proběhl pomocí anonymního dotazníkového šetření. Dotazník se skládal ze třinácti otázek a třiceti dvou výroků. V úvodu byla respondentům také položena jedna filtrační otázka, která ověřovala správnost výběru výzkumného souboru. V první části dotazníku bylo respondentům položeno 13 otázek. V této části dotazník obsahoval dvě otevřené otázky, pět polouzavřených otázek, tři otázky uzavřené a tři výčtové položky. Druhou část dotazníku tvořilo třicet dva škálových položek - výroků. Důvod výběru vyššího množství výroků byl především takový, abychom získali dostatek informací od respondentů a měli výzkum dostatečně podložený. Každá výzkumná otázka byla ověřována více otázkami v dotazníku, které nám předchozí zjištěné informace potvrzovali a více specifikovali. Všechny škálové položky mají podobu pěti tvrzení, se kterými respondenti vyjadřují svou míru souhlasu na škále 1-5; přičemž stupeň 1 vyjadřuje pozitivní hodnotu (úplný souhlas s výrokem) a stupeň 5 negativní hodnotu (úplný nesouhlas s výrokem). Každá výzkumná otázka a výrok vychází z výzkumných otázek.

Pro výzkum bylo osloveno 120 studentů sociální pedagogiky. Návratnost dotazníku byla 82%. Celkově jsme získali 98 respondentů, z toho 85 žen a 13 mužů. Všichni respondenti byli studenty oboru sociální pedagogika v bakalářské formě studia. K tomuto ověření sloužila úvodní filtrační otázka.

4.4 Metoda analýzy dat

Pro vyhodnocení dat získaných z dotazníkového šetření jsme využili ruční techniku třídění dat a pomocí čárkovací metody jsme provedli analýzu těchto dat.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝZKUMNÝCH DAT

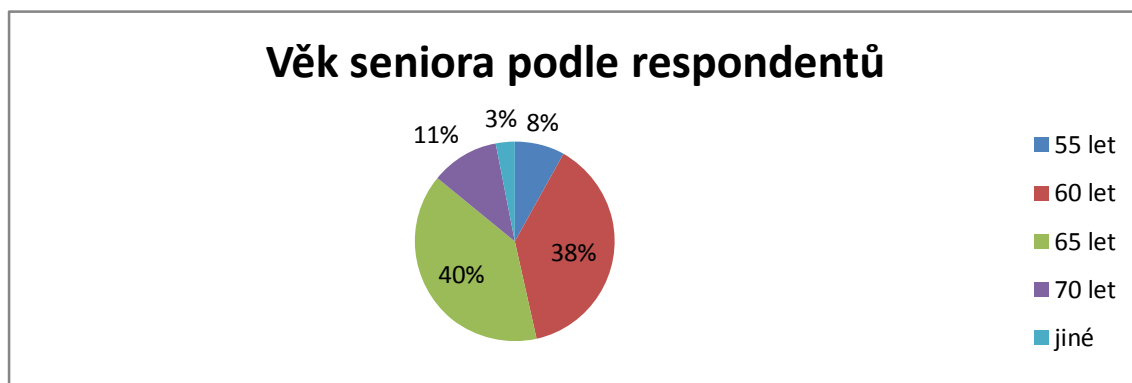
Analýzu dat jsme rozdělili do dvou částí. První část se věnuje analýze třinácti otázek, druhá část se věnuje analýze výroků.

5.1 Část první – analýza otázek

V první části dotazníku bylo respondentům položeno 13 otázek. V této části dotazník obsahoval dvě otevřené otázky, sedm polouzavřených otázek a čtyři otázky uzavřené.

Položka č. 1: Za seniora považuji osobu starší ____ let.

První položka v dotazníku zjišťovala, na základě jakého věku považují studenti sociální pedagogiky člověka za seniora. Tato výzkumná otázka byla v dotazníku otevřená, respondenti sami uváděli čísla. Osm respondentů (8 %) považuje člověka za seniora již od padesáti pěti let. Třicet osm respondentů (38%) považuje za seniora osobu starší šedesát let. Třicet devět dotázaných (40%) považuje člověka za seniora od šedesáti pěti let, jedenáct respondentů (11 %) považuje člověka za seniora od sedmdesáti let. Další tři respondenty (3%) jsme zařadili do kategorie jiné, kteří považují člověka za seniora od věku padesáti, šedesáti osmi a sedmdesáti pěti let. Za neuzívanější způsob dělení stáří se používá dělení dle expertů Světové zdravotnické organizace, kteří označují začátek stáří jako tzv. rané stáří od věku šedesáti do sedmdesáti pěti let. Dle zjištěného výsledku proto můžeme říci, že většina respondentů je v tomto smyslu dobře informovaná a zvolila své odpovědi správně.

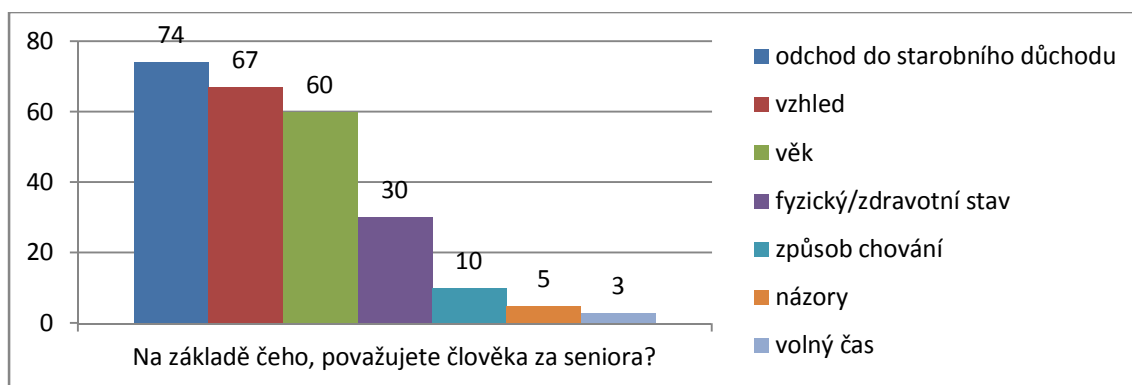

Graf 1.: Věk seniora podle respondentů

Položka č. 2: Na základě čeho považuje člověka za starého/seniora?

Druhá výzkumná položka zjišťovala na základě jakých charakteristik (vlastností) považují respondenti člověka za seniora. Tato výzkumná otázka byla také otevřená, respondenti sami uváděli jednotlivé charakteristiky. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají čet-

nosti odpovědí respondentů. Nejčastěji považují člověka za seniora na základě jeho odchodu do starobního důchodu (odpovědělo 74 respondentů), na základě vzhledu (67 respondentů) a věku (60 respondentů). Dále respondenti uváděli zdravotní a fyzický stav člověka (30 respondentů), způsob jeho projevu a chování (10 respondentů), názory (5 respondentů), volný čas (3 respondenti) a také se tento člověk může považovat sám za starého (1 respondent). Je pochopitelné, že respondenti uváděli jako nejčastější charakteristiky seniora právě odchod do starobního důchodu a vzhled. Právě tyto fyzické a sociální změny jsou v období stáří nejvýraznější, proto můžeme konstatovat, že respondenti jsou dobře informovaní o změnách probíhajících v období stáří. Vysoký počet respondentů také zvolil za jednu z charakteristik věk. Právě věk, ale také odchod do starobního důchodu a vzhled, můžeme připsat výskytu kultu mládí v české společnosti. Právě pro kult mládí ve společnosti je typické označovat každého ve společnosti věkem, sledovat vzhled člověka a také to jak je produktivní a jak přispívá společnosti.

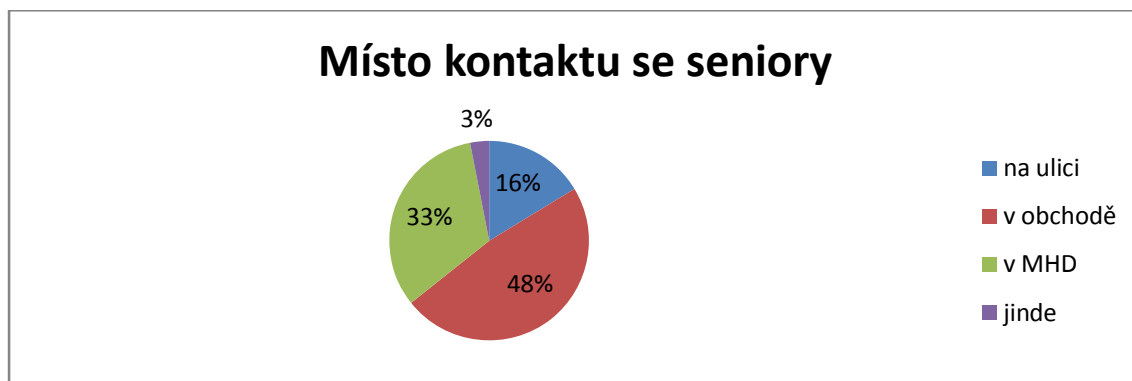

Graf 2.: Charakteristické znaky seniora podle respondentů

Položka č. 3: Se seniory se nejčastěji setkávám.

Třetí položka v dotazníku zjišťovala, kde se respondenti nejčastěji setkávají se seniory. Otázka byla polouzavřená, respondenti vybírali z nabízených možností a mohli uvést i vlastní odpověď. Šestnáct respondentů (16%) uvedlo, že se se seniory nejčastěji setkávají na ulici. Mezi nejčastější místa, kde se studenti setkávají se seniory, však patří obchod (48% respondentů) a městská hromadná doprava (33% respondentů). Tři respondenti (3%) vybrali možnost jiné, ve které uvedli, že se seniory bydlí. Na základě zjištěných výsledků můžeme říci, že většina respondentů se seniory setkává v obchodě nebo městské hromadné dopravě. Tato místa mohou být pro seniora stresující, jelikož je dnešní doba uspěchaná a na seniory (nejen na ně) je kladen obrovský tlak, především v rychlosti. V obchodech se snaží prodavačky své zákazníky obsluhovat rychle, často člověk nemá ani přehled o posky-

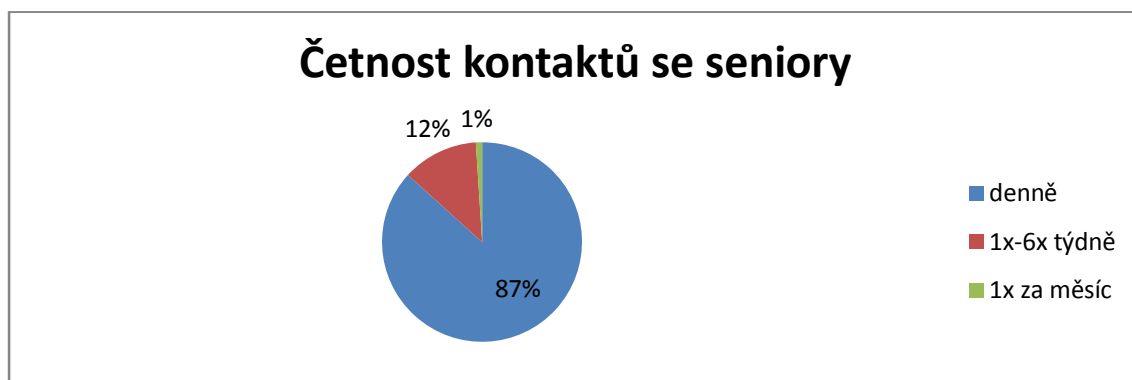
tovaných produktech a hned si musí vybrat, hned si musí odebrat své zboží, hned zaplatit a odejít. V MHD je to podobně. Senior může mít problém s nastupováním a vystupováním, může mít strach, že nestačí vylézt. Proto si myslíme, že právě tato místa jsou pro seniory stresující a mohou vznikat různé konflikty a následné negativní zkušenosti a názory na seniory.

Graf 3.: Místo kontaktu se seniory

Položka č. 4: Jak častý je tento kontakt?

Čtvrtá výzkumná položka zjišťovala, jak častý je kontakt respondentů se seniory. Většina respondentů se se seniory setkává denně, což uvedlo osmdesát pět respondentů (87%). Dvanáct respondentů (12%) uvedlo, že se stýkají se seniory jedenkrát až šestkrát týdně. Pouze jeden respondent (1%) uvedl, že se se seniory setkává jednou za měsíc. Tyto výsledky nám potvrzují to, co jsme očekávali. Seniorů je v dnešní době mnoho a stále jich bude přibývat. Mají stejné potřeby jako každý z nás a dostatek volného času, proto se s nimi můžeme setkat kdekoliv.

Graf 4.: Četnost kontaktů se seniory

Položka č. 5: Stýkáte se se svými prarodiči?

Pátá položka našeho výzkumu zjišťuje, zda se respondenti stýkají s vlastními prarodiči. Tato otázka byla zvolena z toho důvodu, abychom oddělili názor respondentů na seniory obecně a rodinné příslušníky. Na tuto otázku odpovědělo devadesát čtyři respondentů (96%), že se s prarodiči stýká. Dva respondenti (2%) odpověděli, že se s prarodiči nestýkají vůbec a dva respondenti (2%) odpověděli, že již prarodiče nemají. Z výsledků nám plyne, že většina respondentů se s prarodiči stýká. Tyto výsledky připisujeme dobrým mezigeneračním vztahům v rodině. Senior se potýká v období stáří s celou řadou sociálních změn, především s tím, že se jejich děti osamostatnily a přestali pracovat. Mají teď dostatek volného času a mohou si připadat osamocení a nepotřební. Potřeba lásky a pochopení je pro seniora v tomto životním období velmi důležitá. Proto se senioři, ale také jejich děti, snaží udržovat dobré mezigenerační vztahy v rodině a být v kontaktu.

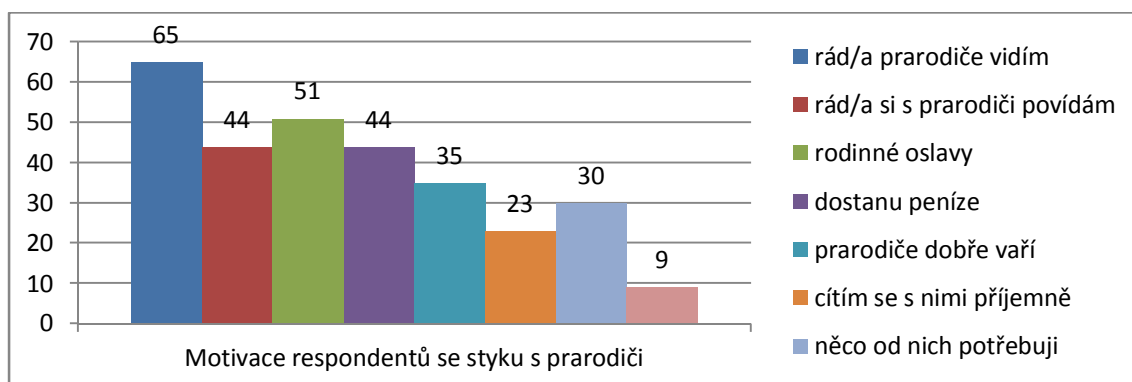

Graf 5.: *Styk s vlastními prarodiči*

Položka č. 6: Pokud se s prarodiči stýkáte, co Vás k tomuto setkání motivuje?

Šestá položka zjišťovala, co je hlavním motivem respondentů ke styku s prarodiči. Zajímalo nás, co vede respondenty k návštěvě jejich prarodičů a zda spolu mají pozitivní vztahy. U této položky mohli studenti vybírat více možností. Neodpovídali respondenti, kteří v předchozí otázce číslo 5 uvedli, že se s prarodiči nestýkají, či prarodiče již nemají. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Šedesát pět respondentů uvedlo (65%), že se s prarodiči setkávají, protože je rádi vidí. Čtyřicet čtyři respondentů (44%) si s prarodiči rádi povídají a dvacet tři respondentů (23%) se s prarodiči cítí příjemně. Více než polovina respondentů (51%) se s prarodiči setkává také v rámci rodinných oslav a narozenin. Čtyřicet čtyři (44%) respondentů se s prarodiči stýká také pod vidinou finančního obnosu. Třicet pět respondentů (35%) uvedlo, že jejich motivací je vidina dobrého jídla, které u prarodičů dostanou. Třicet respondentů (30%) od prarodičů ně-

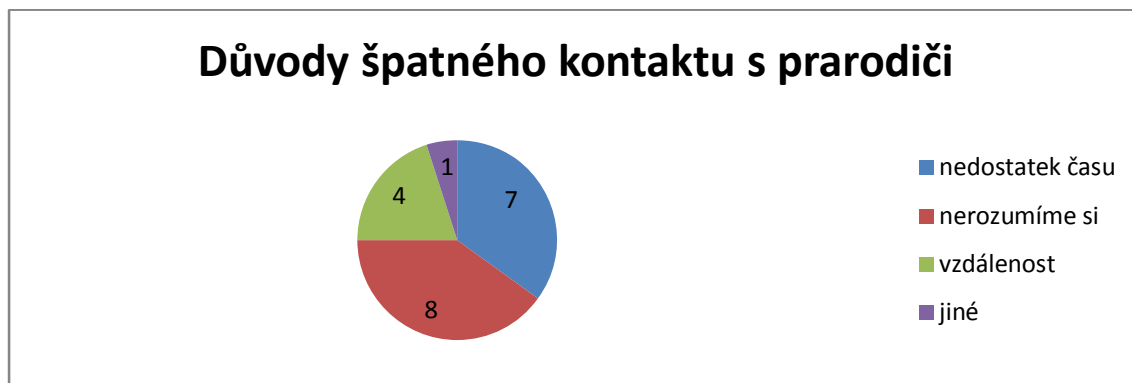
co potřebuje a devět respondentů (9%) uvedlo, jinou odpověď. Mezi jinými odpověďmi uváděli například, že s prarodiči bydlí, chodí k nim na brigádu, nosí jim nákup. Z odpovědí můžeme konstatovat, že většina respondentů má se svými prarodiči pozitivní vztah. K setkání s prarodiči je motivuje především touha je vidět a popovídat si s nimi. Vidina finančního obnosu a toho, že od nich něco potřebují, je až na vedlejším místě. Myslíme si, že výsledky souvisí nejen s mezigeneračními vztahy, ale také s dobrou výchovou v rodině, především mohou být vedeni k respektu a úctě k prarodičům ze strany rodičů.

Graf 6.: Motivace respondentů ke styku s prarodiči

Položka č. 7: Pokud se s prarodiči nestýkáte, jaký je důvod?

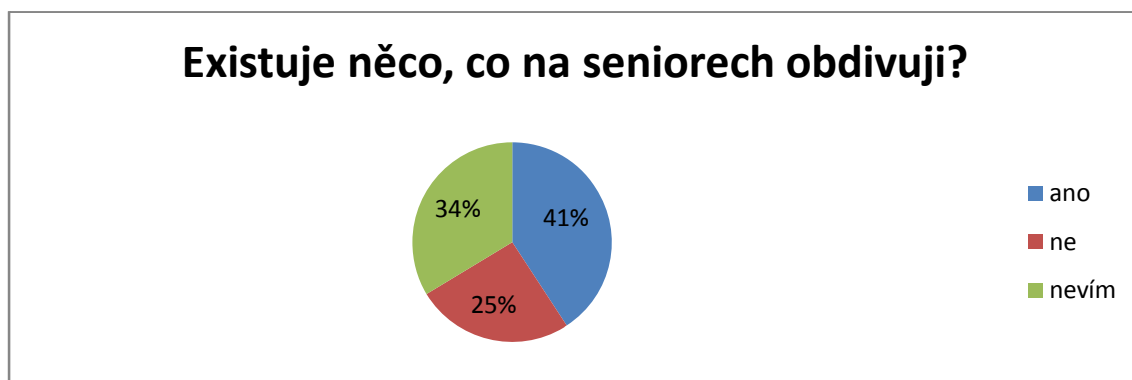
Položka číslo sedm zjišťovala, z jakého důvodu se respondenti se svými prarodiči nestýkají. Zde mohli studenti označit více možností. Čísla v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Sedm respondentů uvedlo, že se s prarodiči nestýkají kvůli nedostatku času. Osm respondentů si s prarodiči nerozumí, čtyři respondenti uvedli jako důvod velkou vzdálenost a jeden respondent uvedl, že nebyl projevován zájem ze strany prarodičů. V předchozí otázce nám sice jen dva respondenti odpověděli, že se s prarodiči nestýkají, avšak na tuto otázku nám odpovědělo více studentů. Důvod je zřejmě takový, že mají studenti dobré vztahy s prarodiči z jedné strany rodičů a s druhými nikoliv. Je známo, že mezigenerační soužití není pro dnešní dobu příliš typickým jevem a většina dětí se od svých rodičů stěhuje. Z toho důvodu respondenti mohli volit odpovědi nedostatek času a vzdálenost. Důvod, že si nerozumí, můžeme připsat špatné komunikaci a vzájemnému nepochopení jednotlivých generací.

Graf 7.: Důvody špatného kontaktu s prarodiči

Položka č. 8: Existuje něco, co na seniorech obdivujete?

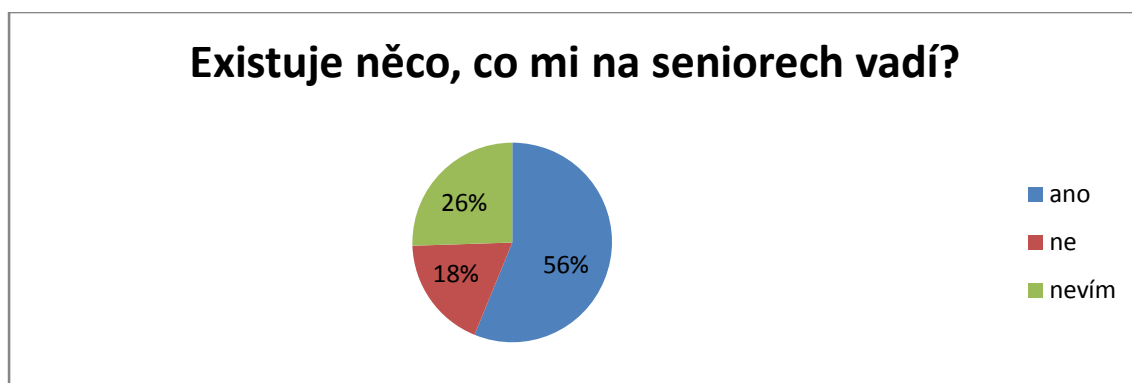
Osmá položka zjišťovala, zda existuje něco, co respondenti na seniorech obdivují. Chtěli jsme zjistit, zda respondenti vidí seniory také pozitivně. Respondenti měli na výběr ze tří odpovědí: ano, ne a nevím. Čtyřicet respondentů (41%) zvolilo odpověď ano, existuje něco, co na seniorech obdivuji. Těchto čtyřicet studentů přesně uvedlo, jakých vlastností si na starých lidech váží nejvíce. Byla to především chuť do života, moudrost, nadhled, jejich životní zkušenosti, obětavost, příprava na vlastní smrt, jejich způsob života, smysl pro pořádek, jejich vnitřní klid a také že mají o všem přehled. Dvacet pět respondentů (25%) uvedlo, že neexistuje nic, co by na seniorech obdivovalo. Třicet tři respondentů (34%) zvolilo odpověď nevím. Nejvíce respondentů zvolilo odpověď ano. Tady tuto možnost zřejmě volili respondenti na základě dobrých zkušeností se seniory anebo to mohou být vlastnosti, které obdivují právě u svých prarodičů. Často to bývají vlastnosti, které respondentům chybí a chtěli by je mít také.

Graf 8.: Obdivují respondenti seniory?

Položka č. 9: Existuje něco, co mi na seniorech vadí?

Devátá položka naopak zjišťovala, zda existuje něco, co respondentům na seniorech vadí. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Padesát pět respondentů (56%) uvedlo, že existuje něco, co jim na seniorech vadí. Mezi nejčastějšími odpověďmi byly jejich názory, neustálé stěžování, nervozita, přílišná důvěřivost, zápach, agresivita a pomalost. Další uváděli důvody jako nepřizpůsobivost, touha být středem pozornosti a nepochopení/netolerování mladších věkových skupin. Osmnácti respondentům (18%) naopak na seniorech nic nevadí a dvacet pět (26%) dotázaných zvolilo možnost nevím. Většina respondentů uvedla něco, co jim na seniorech vadí. Odpovědi zřejmě volili respondenti na základě svých předchozích zkušeností se seniory. Odpovědi jsou však také typickým příkladem toho, jakým způsobem jsou senioři negativně probíráni v médiích. Většina informací je zkreslená a celkový pohled na seniory je v médiích spíše negativní, což ovlivňuje názor celé společnosti.

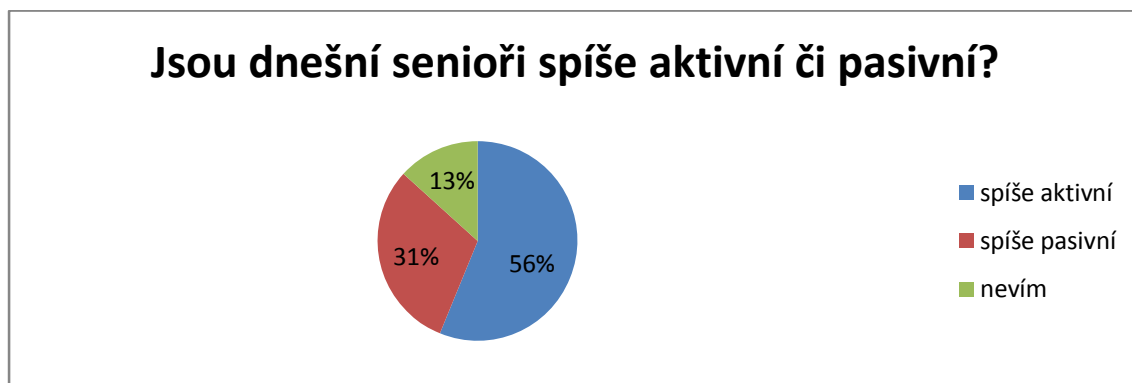

Graf 9.: Vadí respondentům něco na seniorech?

Položka č. 10: Jsou dnešní senioři podle Vás spíše aktivní (cestují, vzdělávají se, pracují) nebo pasivní?

Desátá položka sloužila k tomu, abychom zjistili, jakou představu mají studenti sociální pedagogiky o životním stylu seniorů. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Padesát pět respondentů (56%) si myslí, že senioři vedou aktivní život. Naproti tomu třicet respondentů (31%) považuje dnešní seniory za málo aktivní až pasivní. Třináct respondentů (13%) uvedlo odpověď nevím, proto můžeme říci, že utvořenou představu o životním stylu seniorů zřejmě nemají. Většina respondentů považuje seniory za spíše aktivní. V dnešní společnosti jsou senioři bráni jako neproduktivní část obyvatelstva, ekonomická přítěž. Pokud je tento názor vnucován společnosti prostřednictvím médií a dalších zdrojů, proč by si to senioři nezačali myslet také sami o sobě. Setká-

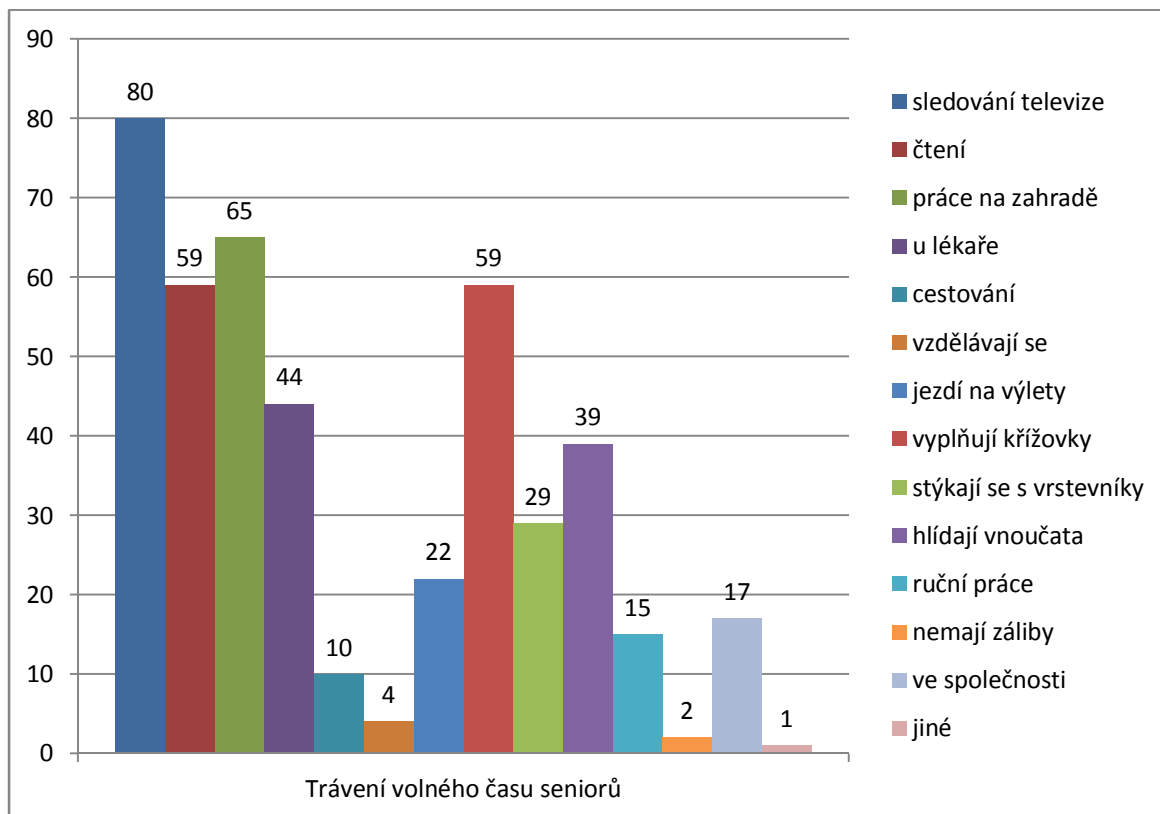
váme se hodně s názory seniorů, že si vše udělají raději sami, než aby někoho obtěžovali. Proto se i dnešní senioři snaží být aktivní, dokud to půjde, než aby se stali závislými na pomoci druhých. Mnozí lidé, kteří se dožívají věku přes 80 let, jsou aktivní, plně soběstační a stále produktivní.

Graf 10.: Aktivita a pasivita seniorů

Položka č. 11: Jak podle Vás, senioři tráví nejčastěji svůj volný čas?

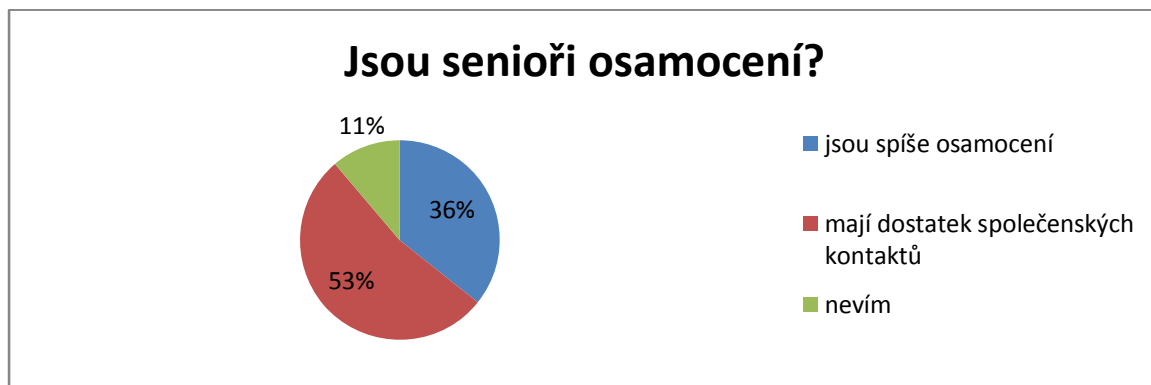
Jedenáctá položka v dotazníku také zjišťovala, jaké mají respondenti představy o volném čase seniorů, ptala se však na konkrétní aktivity. Studenti mohli vybrat více odpovědí z nabízených možností. Mezi nejčastější odpovědi studentů patří: sledování televize, práce na zahradě, čtení nebo vyplňování křížovek. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Osmdesát respondentů (80%) uvedlo, že senioři tráví nejčastěji svůj volný čas sledováním televize. Padesát devět dotázaných (59%) uvedlo čtení; šedesát pět (65%) práci na zahradě; čtyřicet čtyři respondentů (44%) uvedlo lékáře; deset (10%) cestování; čtyři (4%) uvedli vzdělání; dvacet dva (22%) uvedlo výlety; padesát devět (60%) uvedlo vyplňování křížovek; dvacet devět oslovených (30%) uvedlo, že se senioři stýkají se svými vrstevníky; třicet devět (38%) uvedlo hlídání vnoučat; patnáct (15%) uvedlo ruční práce; sedmnáct (17%) studentů uvedlo, že senioři nejčastěji tráví svůj volný čas ve společnosti a dva studenti (2%) si myslí, že senioři nemají žádné záliby. Jeden student uvedl, že senioři tráví svůj volný čas na počítači a sociálních sítích. Na základě zjištěných výsledků můžeme říci, že většina respondentů odhadla trávení volného času seniorů správně. Z předchozích výzkumů zkoumajících trávení volného času seniorů vyšlo, že senioři tráví svůj volný čas nejvíce právě sledováním televize, čtením knih a časopisů, procházkami a prací na zahradě. Respondenty můžeme tedy považovat za informované v oblasti trávení volného času seniorů.

Graf 11.: Trávení volného času seniorů

Položka č. 12: Myslíte si, že jsou dnešní senioři spíše osamocení nebo mají dostatek sociálních kontaktů (rodina, přátelé)?

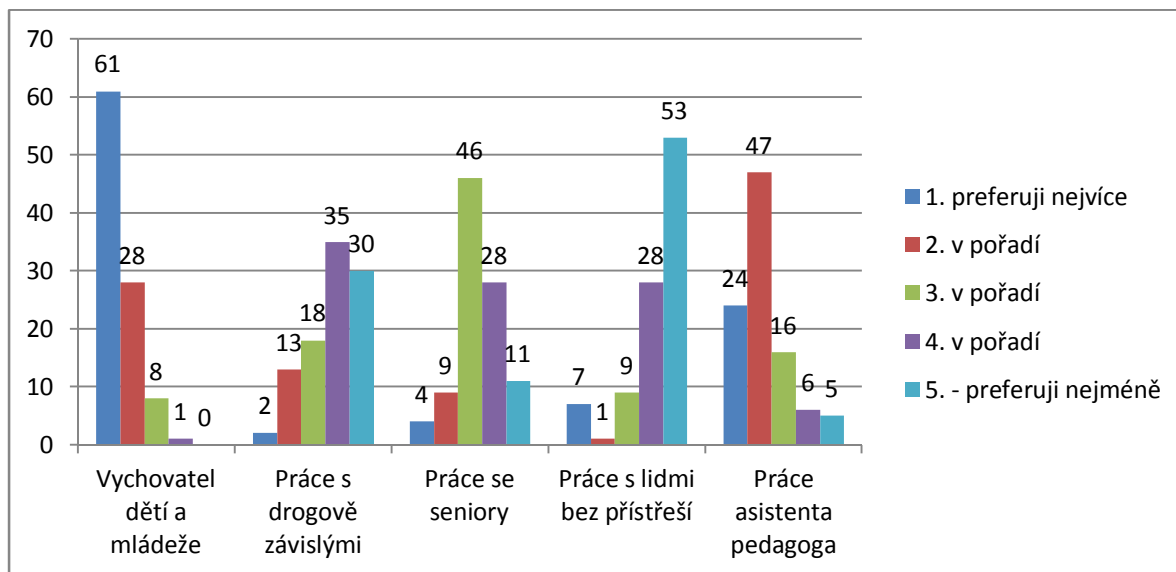
Dvanáctá položka také zjišťuje představu respondentů o životním stylu seniorů. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Třicet pět respondentů (36%) se domnívá, že dnešní senioři jsou spíše osamocení. Padesát dva respondentů (53%) si myslí, že senioři mají dostatek sociálních kontaktů a jedenáct respondentů (11%) zvolilo odpověď nevím. Právě pocit osamocení je celkově brán jako jeden z největších problémů českých seniorů. Odpovědi na otázku respondenti volili zřejmě podle toho, jaké sociální kontakty mají jejich prarodiče (zda mají dostatek přátel, zda navštěvují kulturní akce aj.) nebo na základě svých vlastních zkušeností (přeplněné kavárny/divadla/kulturní akce seniory).

Graf 12.: Sociální kontakty seniorů

Položka č. 13: Kterou oblast v rámci Vaší praxe/ budoucího zaměstnání preferujete nejvíce a kterou nejméně?

Třináctá položka zjišťuje, jak je mezi respondenty oblíbená práce se seniory a zda by se seniory chtěli v budoucnu pracovat. Respondentům jsme dali na výběr z pěti oblastí, kde by se mohli jako budoucí sociální pedagogové uplatnit. Na výběr měli práci vychovatele dětí a mládeže, práci s drogově závislými, práci se seniory, práci s lidmi bez přístřeší a práci asistenta pedagoga. Ke každému z uvedených pracovních odvětví měli studenti přiřadit čísla od 1 do 5; jednička znamenala nejvíce preferuji, pětka znamenala preferuji nejméně. Naším záměrem bylo zjistit, na kterém místě, ve stupnici oblíbenosti, se umístí právě práce se seniory. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Nejvíce preferují respondenti práci vychovatele dětí a mládeže, kterou prvním místem označilo šedesát jedna (62%) respondentů. Na druhém místě se umístila práce asistenta pedagoga, kterou druhým místem označilo čtyřicet sedm respondentů (48%). Třetí místo zaujímá práce se seniory, kterou třetím místem označilo čtyřicet šest respondentů (47%). Čtvrté místo obsadila práce s drogově závislými, kterou na čtvrté místo dosadilo až třicet pět respondentů (36%). Nejméně respondenti preferují práci s lidmi bez přístřeší, kterou si na poslední místo umístilo až padesát tři studentů (54%). Práce s lidmi bez přístřeší a s drogově závislými jsou celkově méně preferovány i na trhu práce. Lidé mohou mít často předsudky a obavy z výkonu těchto prací. Důvody mohou být různé: náročnost práce, nelibost cílové skupiny, strach o svoji osobu (nemoci, napadení), strach z nevypočitatelnosti těchto osob. Naproti tomu je práce s dětmi a mládeží celkově nejvíce preferovaná (příjemné prostředí, kreativita, žádné nebezpečí).

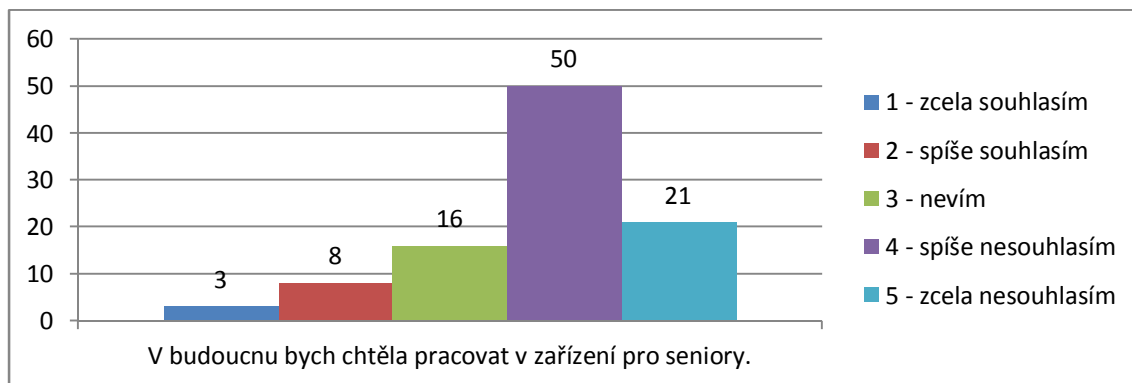
Graf 12.: Práce se seniory dle preferencí

5.2 Část druhá – analýza výroků

Druhá část obsahuje třicet dva výroků umístěných na škálově stupnici od 1 do 5, podle míry souhlasu respondenta. Číslo 1 znamená zcela souhlasím s výrokem; číslo 2 – spíše souhlasím; číslo 3 – nevím; číslo 4 – spíše nesouhlasím a číslo 5 znamenalo zcela nesouhlasím s daným výrokem. Důvod výběru vyššího množství výroků byl především takový, abychom získali dostatek informací od respondentů a měli výzkum dostatečně podložený. Každá výzkumná otázka byla ověřována více otázkami v dotazníku, které nám předchozí zjištěné informace potvrzovali a více specifikovali.

Výrok č. 1: V budoucnu bych chtěl/a pracovat v zařízení pro seniory.

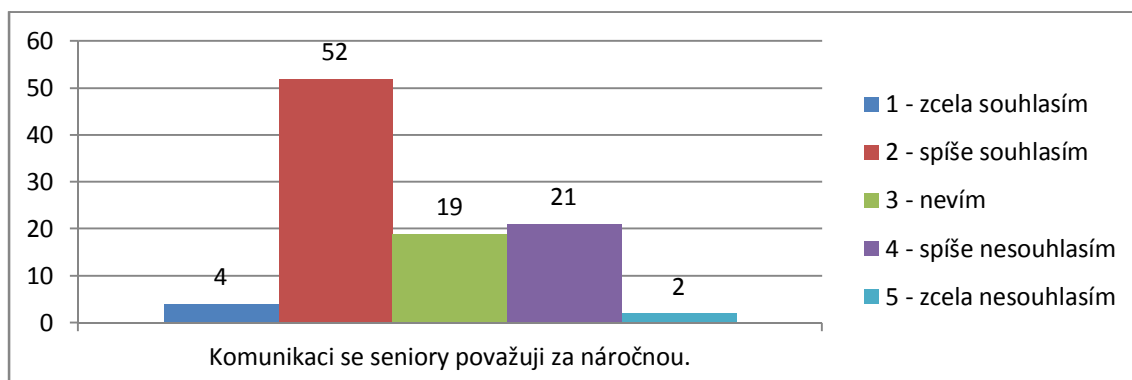
První výrok také zjišťuje, jak významná je mezi respondenty práce se seniory. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Tři respondenti (3%) zcela souhlasí a osm respondentů (8%) spíše souhlasí s výrokem, zda by v budoucnu chtěli pracovat v zařízení pro seniory. Šestnáct respondentů (16%) zvolilo odpověď nevím. Padesát respondentů (51%) s výrokem spíše nesouhlasí a dvacet jedna (22%) nesouhlasí s výrokem zcela. Dle získaných výsledků můžeme konstatovat, že většina respondentů v oblasti práce se seniory pracovat nechce. Profese sociálního pedagoga má široké spektrum uplatnění, proto si respondenti sami sebe nejspíš představují s jinou cílovou skupinou.

Graf 13.: Studenti a práce se seniory

Výrok č. 2: Komunikaci se seniory považují za náročnou.

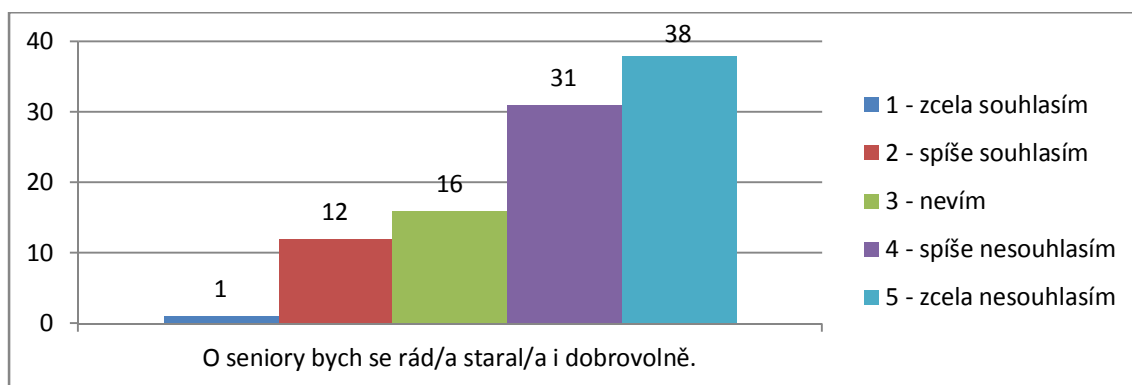
Druhý výrok zjišťuje, jak vnímají respondenti komunikaci se seniory. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Čtyři respondenti (4%) s výrokem zcela souhlasí a padesát dva respondentů (53%) s výrokem spíše souhlasí. Devatenáct respondentů (19%) zvolilo odpověď nevím. S výrokem spíše nesouhlasí dvacet jedna dotázaných (22%) a dva respondenti (2%) nesouhlasí s výrokem zcela. Můžeme tedy říci, že většina studentů sociální pedagogiky považuje komunikaci se seniory za náročnou. Komunikace se seniory může být náročná. Mohou se objevit překážky jak na straně seniora (únava, nedůvěra, bolest), překážky na naší straně (seniora dostatečně nevnímáme, nereagujeme) a také na straně prostředí (hluk, zapnutá televize). Dalšími překážkami mohou být vzájemné nepochopení sdělovaného obsahu, přece jenom senioři mohou užívat některá zastaralá slova, můžeme jim sdělovat informace rychle. Při rozhovoru je důležitá také trpělivost, ne vždy nám senior poskytne bezprostředně odpověď.

Graf 14.: Náročnost komunikace se seniory

Výrok č. 3: O seniory bych se rád staral/ i dobrovolně.

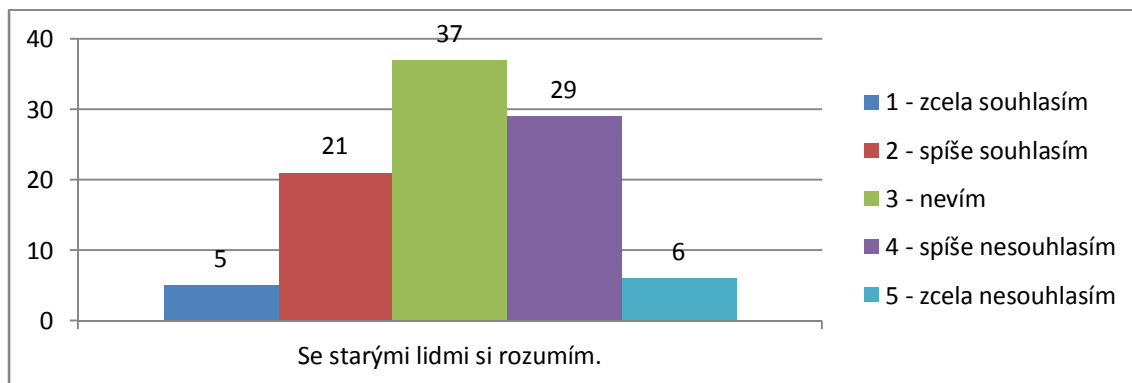
Třetí výrok také odráží vztah studentů sociální pedagogiky k seniorům. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. S výrokem zcela souhlasí pouze jeden respondent (1%), dvanáct respondentů (12%) s výrokem spíše souhlasí. Odpověď nevím označilo šestnáct dotázaných (16%). Třicet jedna dotázaných (32%) s výrokem spíše nesouhlasí a třicet osm (39%) dotázaných nesouhlasí zcela. Většina respondentů tedy nesouhlasí s uvedeným výrokem. Dobrovolnictví v zařízeních pro seniory je celkovým problémem všech pobytových zařízení. O dobrovolnictví je projevován malý zájem, dobrovolníků je nedostatek. Možných příčin je mnoho, může to být nelibost cílové skupiny, také touha po odměně.

Graf 15.: Dobrovolnictví a práce se seniory

Výrok č. 4: Se starými lidmi si rozumím.

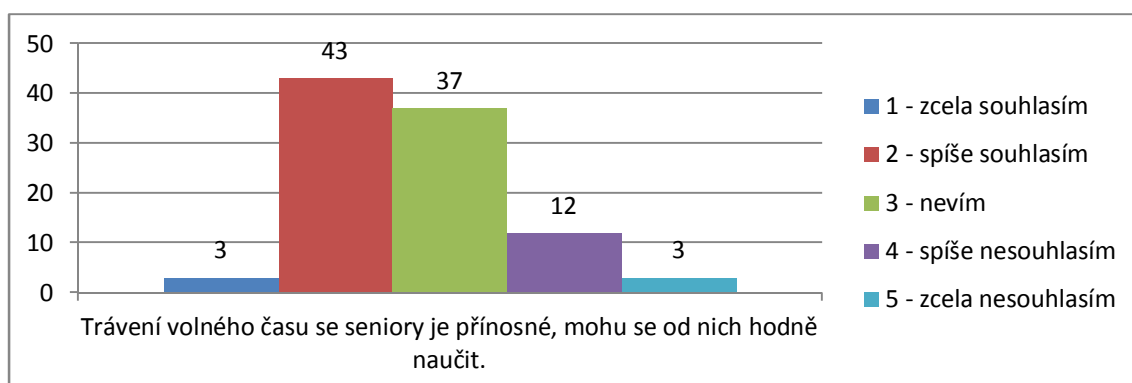
Čtvrtý výrok zkoumal vztah studentů sociální pedagogiky k seniorům. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. S výrokem zcela souhlasí pět respondentů (5%) a dvacet jedna (21%) s výrokem spíše souhlasí. Třicet sedm (38%) dotázaných zvolilo odpověď nevím. Dvacet devět respondentů (30%) s výrokem spíše nesouhlasí a šest (6%) s výrokem nesouhlasí zcela. Nejvíce respondentů zvolilo odpověď nevím. Předpokládáme, že tuto odpověď zvolili z toho důvodu, že nedokážou určit, zda si se seniory rozumí či nikoliv. Záleží především na okolnostech, na způsobu komunikace, volbě tématu, na preferovaných hodnotách jedince.

Graf 16.: Se starými lidmi si rozumím

Výrok č. 5: Trávení volného času se seniory je přínosné, mohu se od nich hodně naučit.

Pátý výrok zjišťuje, zda respondenti považují trávení volného času se seniory za přínosné. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. S výrokem zcela souhlasí tři respondenti (3%) a čtyřicet tři respondentů (44%) souhlasí s výrokem zcela. Odpověď nevím, zvolilo třicet sedm respondentů (38%). S výrokem spíše nesouhlasí dvanáct respondentů (12%) a tři respondenti (3%) nesouhlasí s výrokem zcela. Trávení volného času se seniory považují respondenti tedy za spíše přínosné. Mladší generace považují trávení volného času za přínosné, protože se od svých prarodičů (seniorů) naučili praktickým věcem (vaření a zašívání), ale také trpělivosti.

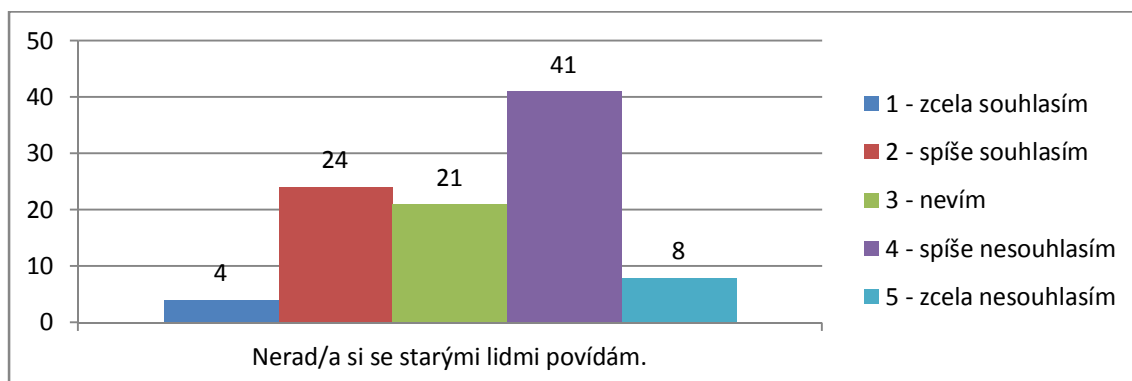

Graf 17.: Přínos trávení volného času se seniory

Výrok č. 6: Nerad/a si se starými lidmi povídám.

Šestý výrok zkoumal komunikaci respondentů se seniory. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. S výrokem zcela souhlasí čtyři respondenti (4%) a dvacet čtyři (25%) s výrokem spíše souhlasí. Odpověď nevím, zvolilo dvacet jedna (21%) dotázaných. S výrokem spíše nesouhlasí čtyřicet jedna respondentů (42%) a osm

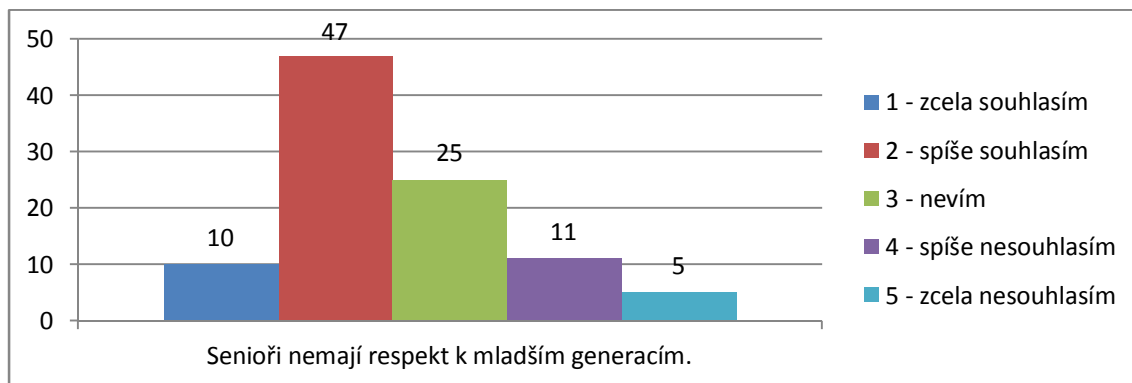
respondentů (8%) nesouhlasí s výrokem zcela. S tímto výrokem nesouhlasí nejvíce respondentů, takže můžeme říci, že si se seniory povídají rádi.

Graf 18.: Komunikace se starými lidmi

Výrok č. 7: Senioři nemají respekt k mladším generacím.

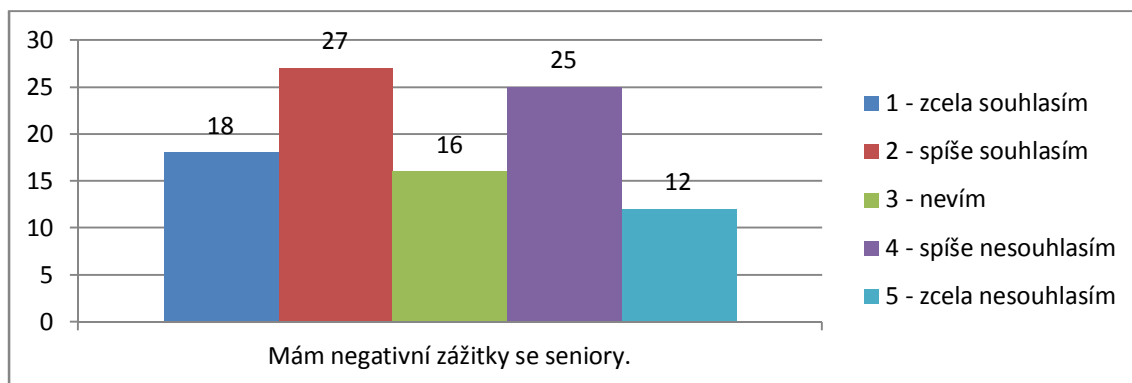
Sedmý výrok zkoumal u respondentů negativní stereotypy týkající se stáří a také vztahy respondentů k seniorům. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Deset dotázaných studentů (10%) s výrokem zcela souhlasí a čtyřicet sedm (48%) respondentů s výrokem spíše souhlasí. Dvacet pět respondentů (26%) zvolilo odpověď nevím. Jedenáct respondentů (11%) s výrokem spíše nesouhlasí a pět (5%) s výrokem nesouhlasí zcela. Nejvíce respondentů je toho názoru, že senioři nemají respekt k mladším generacím. Problematika mezigeneračních vztahů se vyskytuje i v české společnosti. Zde panují dva názory, že mladí lidé nemají respekt ke starší generaci, jsou drzí, neberou na ně ohledy. Na druhou stranu zde také převládá názor, že staří lidé nemají respekt k mladší generaci. Senioři považují mladé za nezkušené, nepovažují jejich názory za důležité. Mladí naopak vnímají seniory jako ty, co chtějí být středem pozornosti, ti co se prezentují, že mají vždy pravdu. Z toho důvodu může mít jedna skupina pocit, že je nerespektována tou druhou.

Graf 19.: Respekt k mladším generacím

Výrok č. 8: Mám negativní zážitky se seniory.

Osmý výrok zkoumal negativní zážitky respondentů se seniory. Právě negativní zážitky mohou mít vliv na celkový názor respondentů na seniory. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Osmnáct respondentů (18%) zcela souhlasí s daným výrokem a dvacet sedm respondentů (28%) s výrokem spíše souhlasí. Odpověď nevím zvolilo šestnáct respondentů (16%). Na druhou stranu dvacet pět respondentů (26%) s výrokem spíše nesouhlasí a dvanáct respondentů (12%) s výrokem nesouhlasí zcela. Většina respondentů má negativní zážitky se seniory. Negativní zážitky a zkušenosti významně ovlivňují celkový názor (pohled) respondentů na seniory.

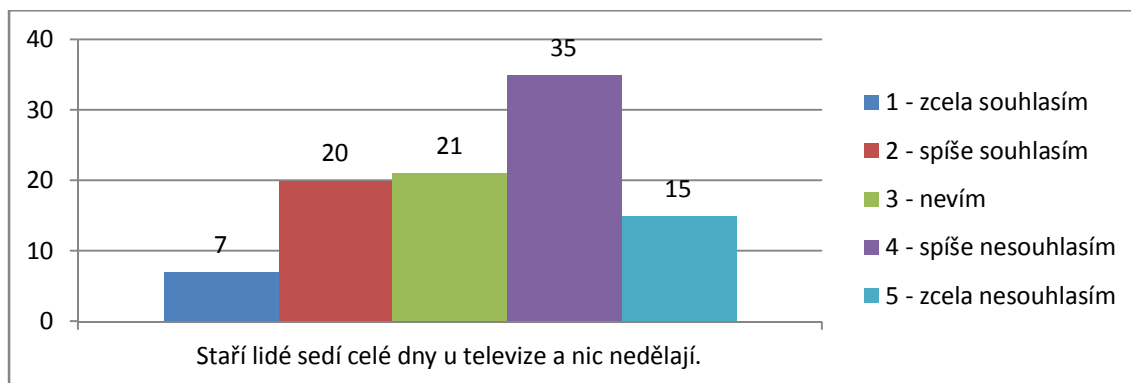

Graf 20.: Negativní zážitky se seniory

Výrok č. 9: Staří lidé sedí celé dny u televize a nic nedělají.

Výrok zkoumající u respondentů negativní stereotypy týkající se stáří a také představy o volném čase seniorů. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. S výrokem zcela souhlasí sedm respondentů (7%) a dvacet respondentů (20%) s výrokem spíše souhlasí. Dvacet jedna respondentů (22%) zvolilo odpověď nevím. Třicet pět respondentů (36%) odpovědělo, že s výrokem spíše nesouhlasí a patnáct respondentů

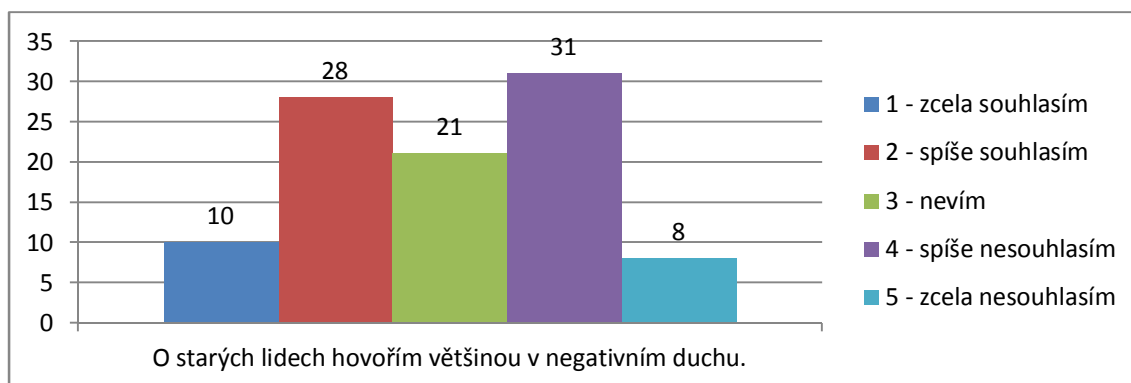
(15%) s výrokem nesouhlasí zcela. Nejvíce studentů je toho názoru, že staří lidé nesedí celé dny u televize. Z výzkumů sice vyplynulo, že mezi nejčastějšími činnostmi, které senioři provádějí ve svém volném čase je právě sledování televize. Avšak mezi další oblíbené činnosti patřilo zahrádkaření, procházky a výlety. Proto můžeme říci, že by senioři celé dny nic nedělali.

Graf 21.: Negativní stereotyp o volném čase seniorů

Výrok č. 10: O starých lidech hovořím většinou v negativním duchu.

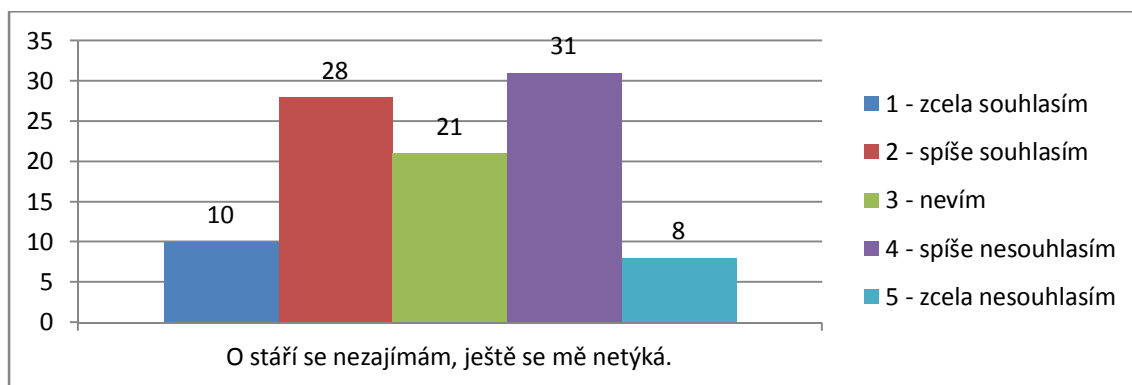
Desátý výrok zkoumal vztah studentů sociální pedagogiky k seniorům. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Deset respondentů (10%) s výrokem zcela souhlasí a dvacet osm respondentů (29%) s výrokem spíše souhlasí. Dvačet jedna (21%) respondentů označilo odpověď nevím. Třicet jedna respondentů (32%) s výrokem spíše nesouhlasí a osm respondentů (8%) s výrokem nesouhlasí zcela. Výsledky jasně nenaznačují, jak se studenti k danému výroku staví. Největší podíl studentů hovoří o seniorech většinou spíše pozitivně. Myslíme si, že je to dáno tím, že si respondenti uvědomují, že senioři prochází náročnou životní situací a jako sociální pedagogové by se jim měli snažit spíše pomoci, než o nich mluvit negativně.

Graf 22.: Jak hovořím o starých lidech

Výrok č. 11: O stáří se nezajímám, ještě se mě netýká.

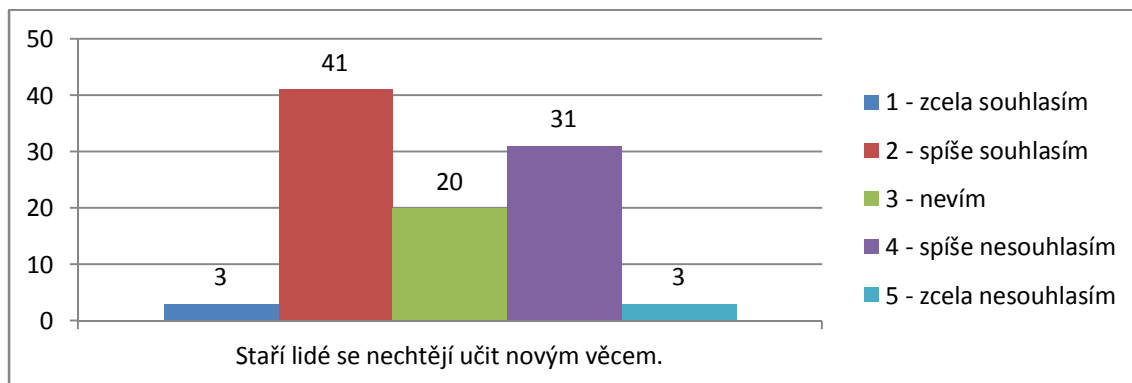
Jedenáctý výrok zkoumal představy studentů sociální pedagogiky o vlastním stáří. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Deset respondentů (10%) s výrokem zcela souhlasí a dvacet osm (29%) s výrokem spíše souhlasí. Dvacet jedna dotázaných (21%) zvolilo odpověď nevím. Třicet jedna respondentů (32%) spíše nesouhlasí s uvedeným výrokem a osm respondentů (8%) s výrokem nesouhlasí zcela. Můžeme tedy konstatovat, že polovina studentů se o své stáří zajímá a polovina ne. Výsledky zde mluví nejednoznačně. Pokud se respondenti o stáří zajímají, můžeme říci, že se určitým způsobem na něj připravují. Pokud se studenti o stáří nezajímají, může to být důsledek kultu mládí. Mladí o stáří mluvit nechtějí, nechtějí být staří, stáří se jich ještě netýká.

Graf 23.: O stáří se nezajímám

Výrok č. 12: Staří lidé se nechtějí učit novým věcem.

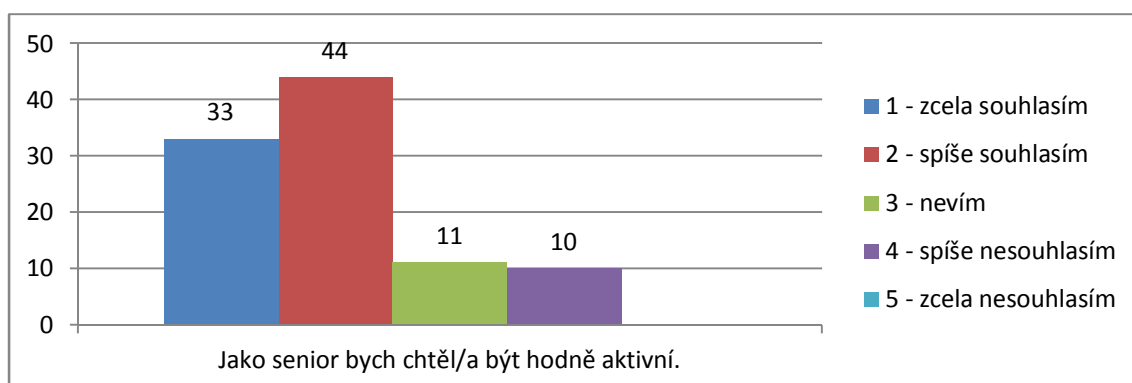
Dvanáctý výrok zkoumá negativní stereotypy týkající se stáří u studentů sociální pedagogiky. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Tři respondenti (3%) s výrokem zcela souhlasí a čtyřicet jedna (42%) respondentů s výrokem spíše souhlasí. Dvacet respondentů (20%) označilo odpověď nevím. Třicet jedna (32%) dotázaných studentů s výrokem spíše nesouhlasí a tři respondenti (3%) nesouhlasí s výrokem zcela. Můžeme tedy říci, nejvíce respondentů je toho názoru, že se staří lidé nechtějí učit novým věcem. Je pravdou, že senior rád dělá věci, kterým se naučil v mládí. Také je ale pravdou, že s neustálým rozvojem technologií se rozvíjí také senioři a snaží se naučit novým věcem. Typickým příkladem je trávení volného času seniorů na internetu a sociálních sítích.

Graf 24.: Senioři a učení se novým věcem

Výrok č. 13: Jako senior bych chtěl/a být hodně aktivní.

Třináctý výrok zkoumal představy studentů sociální pedagogiky o vlastním stáří. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Třicet tři respondentů (34%) zcela souhlasí a čtyřicet čtyři respondentů (45%) spíše souhlasí s uvedeným výrokem. Jedenáct respondentů (11%) zvolilo odpověď nevím. Deset dotázaných studentů (10%) s výrokem spíše nesouhlasí a žádný respondent s výrokem nesouhlasí zcela. Většina respondentů by chtěla být ve stáří hodně aktivní. S rozvojem zdravotní a sociální péče, technologiemi, lepšími pracovními podmínkami, zdravým životním stylem aj. se lidé dožívají vyššího věku. Mnozí lidé, kteří se dožívají věku přes 80 let, jsou aktivní, plně soběstační a produktivní.

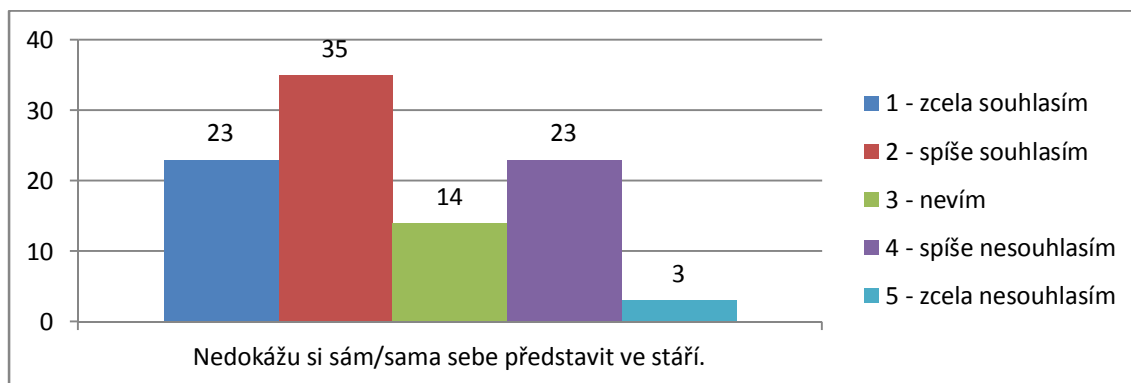

Graf 25.: Aktivita ve vlastním stáří

Výrok č. 14: Nedokážu si sám/sama sebe představit ve stáří.

Čtrnáctý výrok zkoumal představy studentů sociální pedagogiky o vlastním stáří. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Dvacet tři studentů (24%) s výrokem zcela souhlasí a třicet pět studentů (36%) s výrokem spíše souhlasí. Čtrnáct studentů (14%) zvolilo odpověď nevím. Dvacet tři studentů (23%) s výrokem spíše

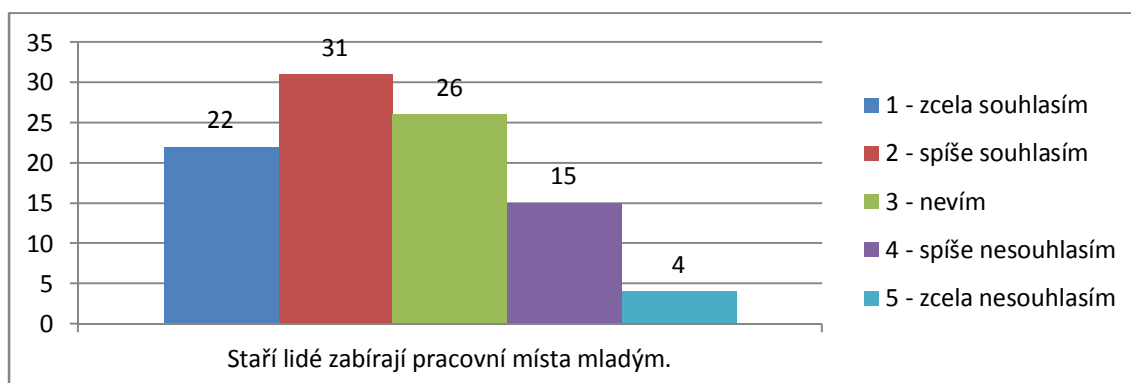
nesouhlasí a tři studenti (3%) s výrokem nesouhlasí zcela. Můžeme tedy říci, že většina respondentů si nedokáže sám/sama sebe ve stáří představit. Mladá generaci si nechce připustit, že jednou bude stará, ještě se jí stáří netýká. Hodně mladých si nedokáže představit svůj život ani za deset let.

Graf 26.: Představa sebe samého ve stáří

Výrok č. 15: Staří lidé zabírají pracovní místa mladým.

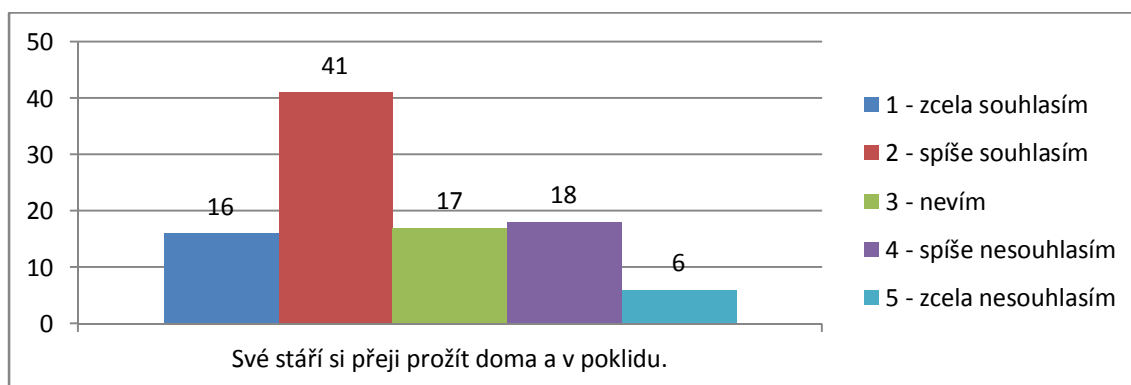
Patnáctý výrok zkoumal u respondentů negativní stereotypy týkající se stáří. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Dvacet dva studentů (22%) s výrokem zcela souhlasí a třicet jedna studentů (32%) spíše souhlasí s daným výrokem. Dvacet šest studentů (27%) zvolilo odpověď nevím. Patnáct studentů (15%) s výrokem spíše nesouhlasí a čtyři (4%) studenti s výrokem nesouhlasí zcela. Zde se výrazně projevuje ageismus a kult mládí. Předsudky o tom, že staří lidé jsou málo produktivní, se promítají v české společnosti již dlouho. Většina zaměstnavatelů však stále zaměstnává starší lidi, dokonce i seniory, pro jejich pracovní zkušenosti, nadhled a kvalitně odvedenou práci.

Graf 27.: Zabírání pracovních míst seniory

Výrok č. 16: Svě stáří si přeji prožít doma a v poklidu.

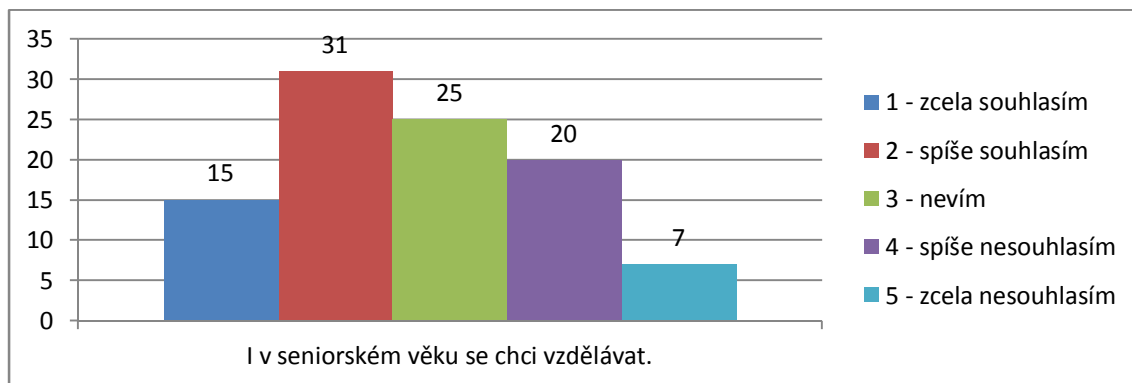
Šestnáctý výrok se také věnoval představám studentů sociální pedagogiky o vlastním stáří. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Šestnáct studentů (16%) s výrokem zcela souhlasí a čtyřicet jedna (42%) studentů s výrokem spíše souhlasí. Sedmnáct studentů (17%) zvolilo odpověď nevím. Osmnáct studentů (19%) s výrokem spíše nesouhlasí a šest studentů (6%) nesouhlasí zcela. Můžeme tedy říci, že většina respondentů si přeje prožít své stáří doma. Toto zjištění pro nás není překvapující, neboť většina společnosti dává přednost prožití svého stáří doma než v institucionální péči.

Graf 28.: Klid ve vlastním stáří

Výrok č. 17: I v seniorském věku se chci vzdělávat.

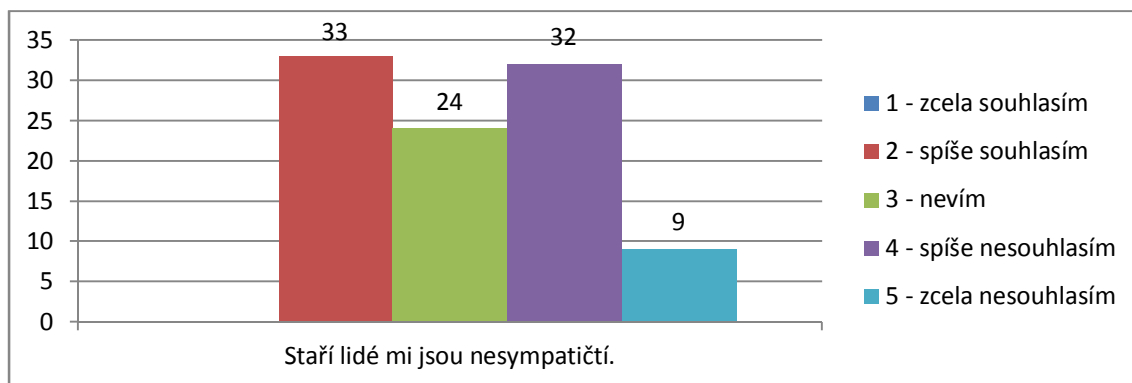
Sedmnáctý výrok také zkoumal představy studentů sociální pedagogiky o vlastním stáří. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Patnáct studentů (15%) zcela souhlasí s výrokem a třicet jedna studentů (32%) spíše souhlasí. Dvacet pět studentů (26%) zvolilo odpověď nevím. Dvacet studentů (20%) spíše nesouhlasí s uvedeným výrokem a sedm studentů (7%) nesouhlasí zcela. V seniorském věku se chce nadále vzdělávat většina respondentů. Vzdělávání je pro člověka důležité v každém věku. Rozvíjí mysl, pomáhá nám dále rozvíjet své schopnosti a dovednosti. Pro seniory je obzvláště důležité se nadále vzdělávat, procvičovat paměť, učit se novým věcem. Vzdělávání může být také zdrojem sociálních kontaktů.

Graf 29.: Vzdělávání se ve stáří

Výrok č. 18: Staří lidé mi jsou nesympatičtí.

Osmnáctý výrok zkoumal vztah studentů sociální pedagogiky k seniorům. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Žádný respondent s výrokem zcela nesouhlasí, třicet tři respondentů (34%) s výrokem spíše souhlasí. Dvacet čtyři respondentů (24%) zvolilo odpověď nevím. Třicet dva studentů (33%) s výrokem spíše nesouhlasí a devět respondentů (9%) s výrokem nesouhlasí zcela. Můžeme tedy říci, třetina respondentů považuje seniory za sympatické, třetina za spíše nesympatické. Odpovědi respondentů závisí především na jejich zkušenostech se seniory, také na přístupu okolí.

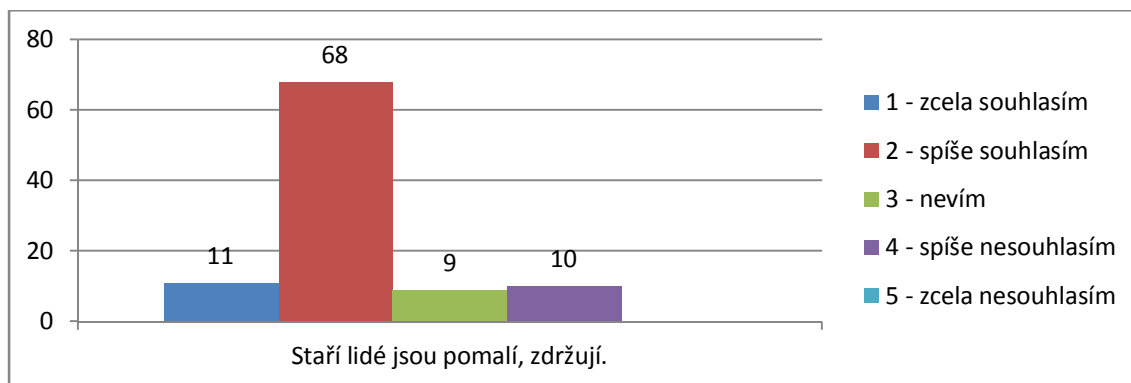

Graf 30.: Sympatie k seniorům

Výrok č. 19: Staří lidé jsou pomalí, zdržují.

Devatenáctý výrok také zkoumal negativní stereotypy týkající se stáří u studentů sociální pedagogiky. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Jedenáct respondentů (11%) zcela souhlasí a šedesát osm (70%) spíše souhlasí s daným výrokem. Devět respondentů (9%) odpovědělo nevím. Deset studentů (10%) spíše nesouhlasí s výrokem a žádný ze studentů s výrokem zcela nesouhlasí. Uspěchanost je typickým

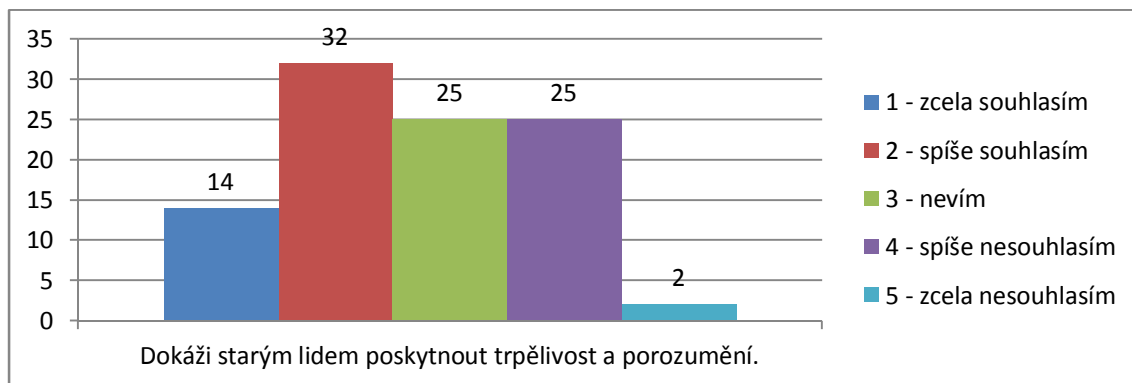
rysem dnešní doby. Společnost je nastavená tak, že ji pro ni nejdůležitější vysoký výkon, a za to získají vyšší odměny. Čím více toho stihneme, tím více získáme. Trpělivost je to, co je v dnešní společnosti nepřijatelné, to co tady chybí. Staří lidé jsou pomalí, jelikož u nich proběhly změny ve fyzických funkcích organismu. Staří lidé tedy mohou být pomalí, avšak to, že zdržují, pokládáme za negativní stereotyp v české společnosti.

Graf 31.: Staří lidé jsou pomalí

Výrok č. 20: Dokáží starým lidem poskytnout trpělivost a porozumění.

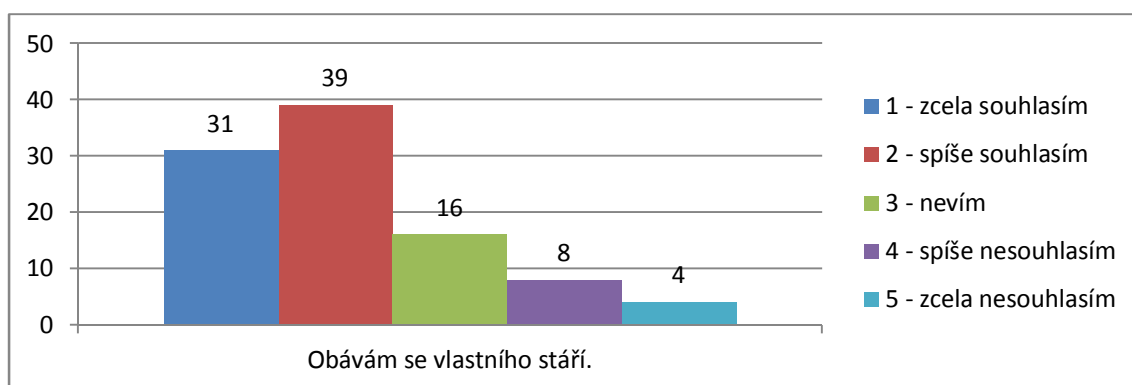
Dvacátý výrok zkoumal vztah studentů sociální pedagogiky k seniorům. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Čtrnáct studentů (14%) zcela souhlasí a třicet dva studentů (34%) spíše souhlasí s uvedeným výrokem. Dvacet pět studentů (25%) odpovědělo nevím. Dvacet pět studentů (25%) s výrokem spíše nesouhlasí a dva studenti (2%) nesouhlasí zcela. Nejvíce respondentů si myslí, že dokáží poskytnout starým lidem trpělivost a porozumění. Tento názor může souviset také se studovaným oborem respondentů – sociální pedagogikou. Předpokládá se, že studenti se na humanitní obor hlásí z toho důvodu, že chtějí být nápomocni lidem. To s sebou nese také určitou trpělivost a porozumění. Proto se také nejvíce respondentů může domnívat, že tyto dvě vlastnosti dokáží lidem poskytnout.

Graf 32.: Trpělivost a porozumění k seniorům

Výrok č. 21: Obávám se vlastního stáří.

Dvacátý první výrok zkoumal představy respondentů o vlastním stáří. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Třicet jedna respondentů (32%) zcela souhlasí a třicet devět respondentů (40%) spíše souhlasí s uvedeným výrokiem. Šestnáct respondentů (16%) odpovědělo nevím. Osm respondentů (8%) s výrokiem spíše nesouhlasí a čtyři (4%) nesouhlasí zcela. Většina respondentů se tedy obává vlastního stáří. Obavy člověka z nejistoty jsou naprosto normální. Každý má obavy z toho, co ještě nezažil. Neví, jaké stáří bude ani s jakými problémy se budou potýkat. Proto je důležité se na stáří připravovat již od mladého věku. Aktivní příprava na stáří pomáhá zmírnit obavy z budoucnosti a pomůže stáří přijmout pozitivně, jako další etapu života.

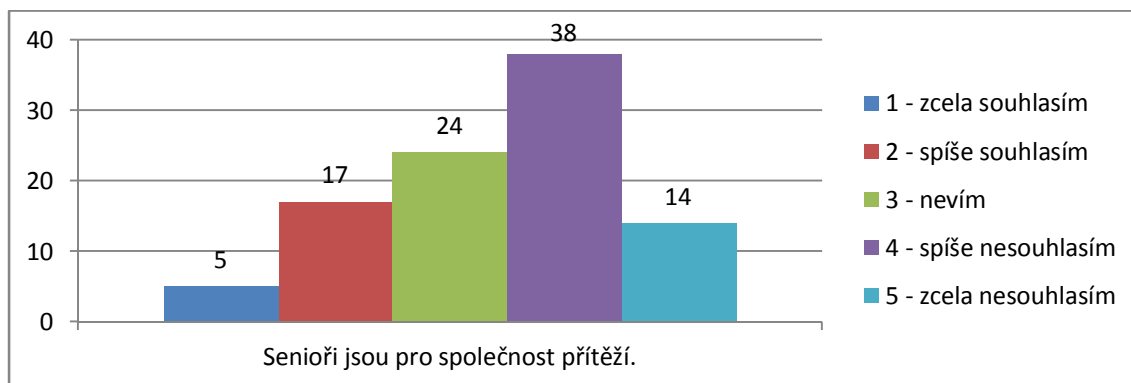

Graf 33.: Obavy z vlastního stáří

Výrok č. 22: Senioři jsou pro společnost přítěží.

Dvacátý druhý výrok u respondentů zkoumal negativní stereotypy týkající se stáří. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Pět studentů (5%) zcela souhlasí a sedmnáct studentů (17%) spíše souhlasí s uvedeným výrokiem. Dvacet čtyři studentů (25%) odpovědělo nevím. Třicet osm studentů (39%) s výrokiem spíše ne-

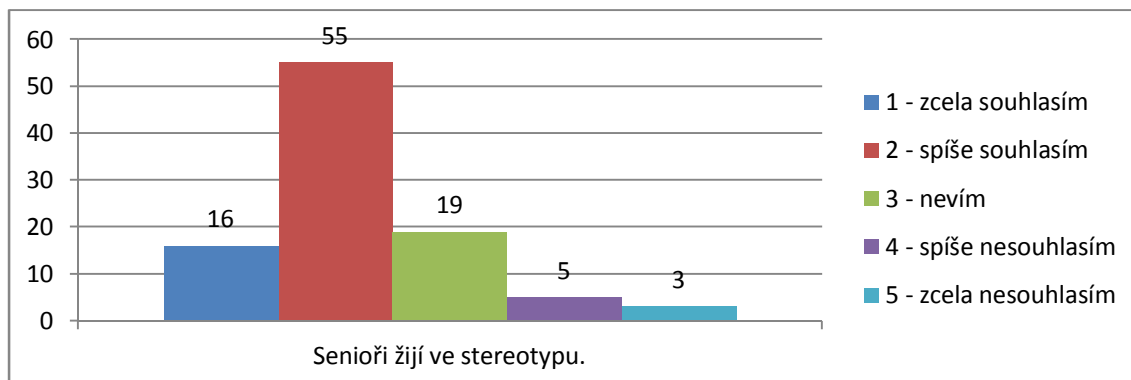
souhlasí a čtrnáct studentů (14%) nesouhlasí zcela. Tento názor může souviset také se studovaným oborem respondentů – sociální pedagogikou. Sociální pedagogika je humanitárně zaměřený obor s cílem pomáhat lidem, proto by neměli brát seniory jako přítěž, ale jako znevýhodněnou skupinu, která potřebuje pomoc.

Graf 34.: *Senioři jako přítěž společnosti*

Výrok č. 23: Všichni senioři žijí ve stereotypu.

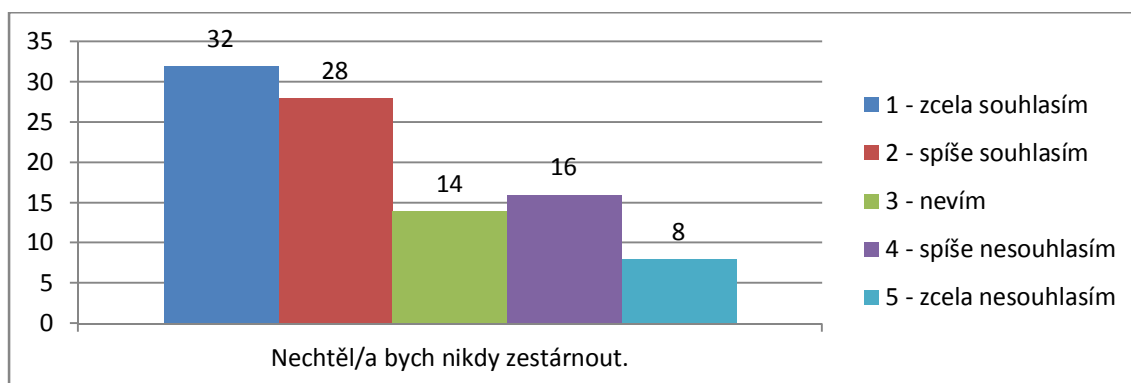
Dvacátý třetí výrok zkoumal u respondentů negativní stereotypy týkající se stáří a také představy o životním stylu seniorů. Šestnáct studentů (16%) zcela souhlasí a padesát pět studentů (56%) spíše souhlasí s uvedeným výrokem. Devatenáct studentů (20%) odpovědělo nevím. Pět studentů (5%) s výrokem spíše nesouhlasí a tři (3%) studenti nesouhlasí zcela. Většina respondentů zastává názor, že senioři žijí ve stereotypu. Senior, stejně jako každá jiná věková skupina, má přesně stanovený svůj režim dne. Tady je podstatné také zmínit, že nejenom senioři, ale i další věkové skupiny mohou žít ve stereotypu. Děti chodí do školy, dospělí do práce. Senioři mají však více volna, proto může své aktivity podle potřeby obměnit.

Graf 35.: *Senioři a stereotyp*

Výrok č. 24: Nechtěl/a bych nikdy zestárnout.

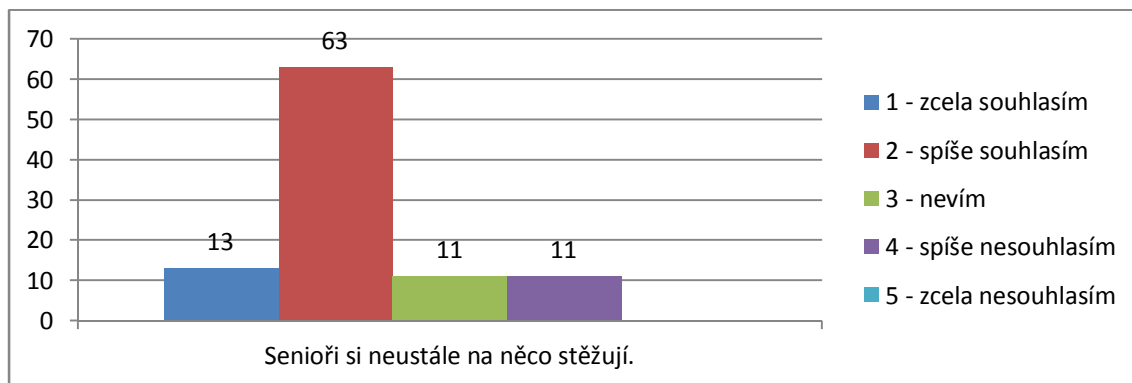
Dvacátý čtvrtý výrok se zabýval představami respondentů o vlastním stáří. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Třicet dva respondentů (33%) zcela souhlasí a dvacet osm (29%) s výrokem spíše souhlasí. Čtrnáct respondentů (14%) odpovědělo neví. Šestnáct respondentů (16%) s výrokem spíše nesouhlasí a osm respondentů (8%) nesouhlasí zcela. Obavy člověka z nejistoty jsou naprosto normální. Každý má obavy z toho, co ještě nezažil. Neví, jaké stáří bude ani s jakými problémy se budou potýkat. Proto je důležité se na stáří připravovat již od mladého věku. Aktivní příprava na stáří pomáhá zmírnit obavy z budoucnosti a pomůže stáří přijmout pozitivně, jako další etapu života.

Graf 36.: Nechci nikdy zestárnout

Výrok č. 25: Staří lidé si neustále na něco stěžují.

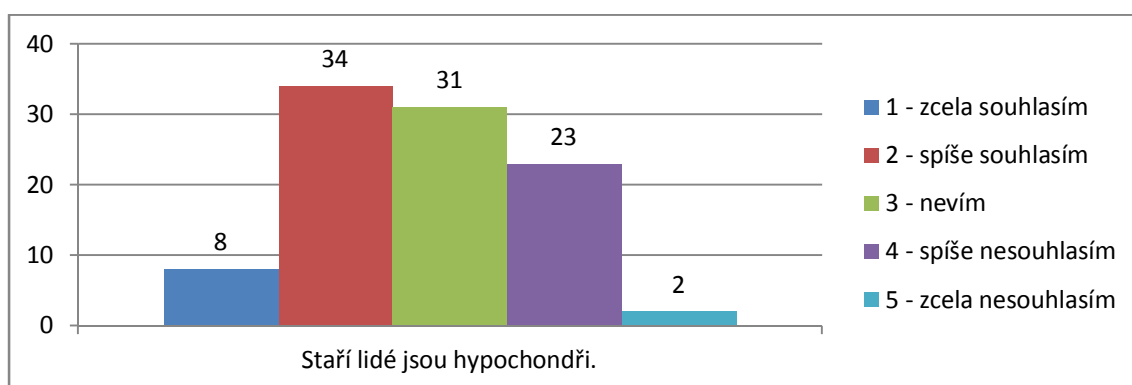
Dvacátý pátý výrok zkoumal u respondentů negativní stereotypy týkající se stáří. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Třináct studentů (13%) zcela souhlasí a šedesát tři studentů (65%) spíše souhlasí s uvedeným výrokem. Jedenáct studentů (11%) zvolilo odpověď neví. Jedenáct studentů (11%) s výrokem spíše nesouhlasí a žádný student nesouhlasí zcela. Dle výsledků můžeme říci, že většina respondentů je toho názoru, že staří lidé si neustále na něco stěžují. Stěžování si, není typickým rysem jen seniorů, ale také celé české populace. Je známo, že Češi jsou stále s něčím nespokojeni. To, že tato problematika je více zřetelná právě u seniorů může být zaviněno především jejich negativní prezentací v médiích.

Graf 37.: Stěžování si seniorů

Výrok č. 26: Staří lidé jsou „hypochondři“.

Dvacátý šestý výrok také zkoumal negativní stereotypy týkající se stáří. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Osm studentů (8%) zcela souhlasí a třicet čtyři studentů (35%) spíše souhlasí s uvedeným výrokem. Třicet jedna studentů (32%) zvolilo odpověď nevím. Dvacet tři studentů (23%) s výrokem spíše nesouhlasí a dva studenti (2%) nesouhlasí zcela. Můžeme tedy říci, že 41% respondentů zastává názor, že staří lidé jsou hypochondři. Organismus starého člověka se nedokáže tak účinně bránit různým infekcím jak organismus dospělého. Staří lidé navíc díky fyzickým změnám v organismu mnohem častěji trpí chronickými onemocněními. Názor, že staří lidé jsou – „hypochondři“ může být spojen se zkušenostmi s návštěvou lékaře. Čekárny bývají přeplněné právě seniory, následuje dlouhé čekání, často jsou navíc senioři u lékařů upřednostňováni, proto se u lidí může tento negativní stereotyp objevit.

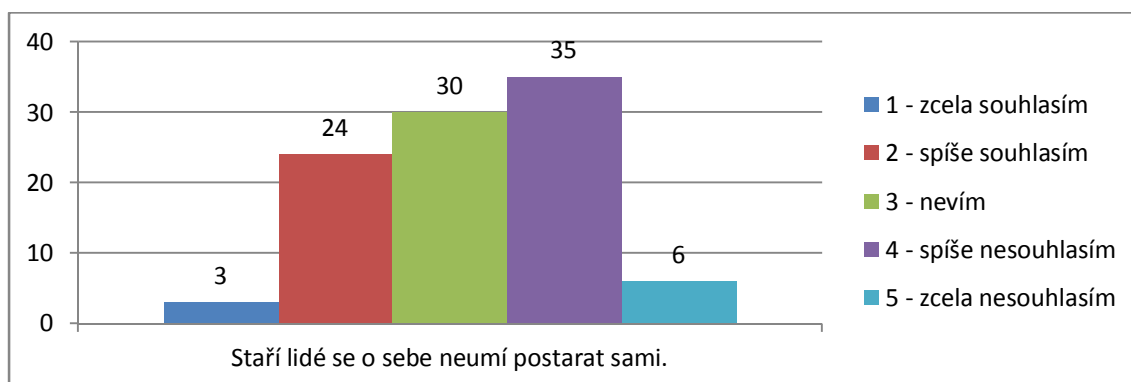

Graf 38.: Senioři jsou „hypochondři“

Výrok č. 27: Staří lidé se o sebe neumí postarat sami.

Dvacátý sedmý výrok také zkoumal negativní stereotypy týkající se stáří. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Tři studenti (3%) zcela sou-

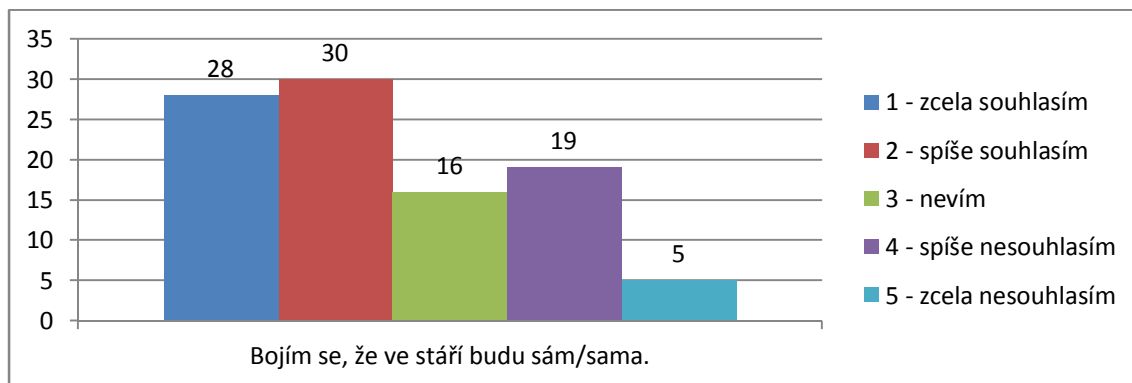
hlasí a dvacet čtyři studentů (24%) spíše souhlasí s uvedeným výrokem. Třicet studentů (31%) odpovědělo nevím. Třicet pět studentů (36%) s výrokem spíše nesouhlasí a šest studentů (6%) nesouhlasí zcela. Nejvíce respondentů je toho názoru, že senioři se o sebe dokáží postarat sami. Setkáváme se hodně s názory seniorů, že si vše udělají raději sami, než aby někoho obtěžovali. Proto se i dnešní senioři snaží být aktivní, dokud to jde, než aby se stali závislými na pomoci druhých. Mnozí lidé, jsou aktivní, plně soběstační a stále produktivní i ve věku 80 let.

Graf 39.: Péče seniorů o sebe sama

Výrok č. 28: Bojím se, že ve stáří budu sám/sama.

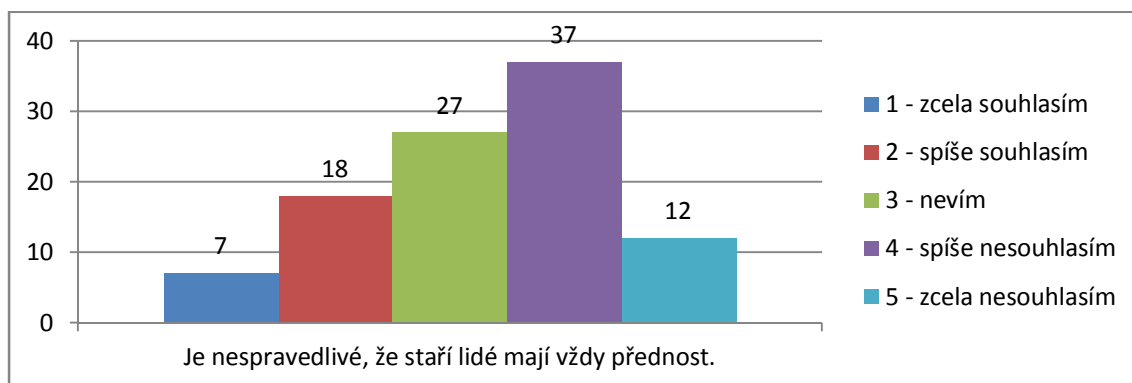
Dvacátý osmý výrok zkoumal představy studentů sociální pedagogiky o vlastním stáří. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Dvacet osm studentů (29%) zcela souhlasí a třicet studentů (31%) spíše souhlasí s uvedeným výrokem. Šestnáct (16%) odpovědělo nevím. Devatenáct studentů (19%) s výrokem spíše nesouhlasí a pět studentů (5%) nesouhlasí zcela. Můžeme tedy říci, že většina respondentů má obavy, že ve stáří budou sami. Obavy člověka z nejistoty jsou naprosto normální. Každý má obavy z toho, co ještě nezažil. Neví, jaké stáří bude ani s jakými problémy se budou potýkat. Proto je důležité se na stáří připravovat již od mladého věku. Aktivní příprava na stáří pomáhá zmírnit obavy z budoucnosti a pomůže stáří přijmout pozitivně, jako další etapu života.

Graf 40.: Strach z osamocení ve vlastním stáří

Výrok č. 29: Je nespravedlivé, že staří lidé mají vždy přednost.

Dvacátý devátý výrok zkoumal vztah studentů sociální pedagogiky k seniorům. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Sedm studentů (7%) zcela souhlasí a osmnáct studentů (18%) spíše souhlasí s uvedeným výrokem. Dvacet čtyři (27%) odpovědělo nevím. Třicet sedm studentů (36%) s výrokem spíše nesouhlasí a dvanáct studentů (12%) nesouhlasí zcela. Nejvíce respondentů považuje za spravedlivé, že senioři mají vždy přednost. To souvisí především s uvědoměním si, že staří lidé jsou na tom fyzicky hůře, než mladší generace a i pro nás jednoduché věci jim mohou dělat obtíže.

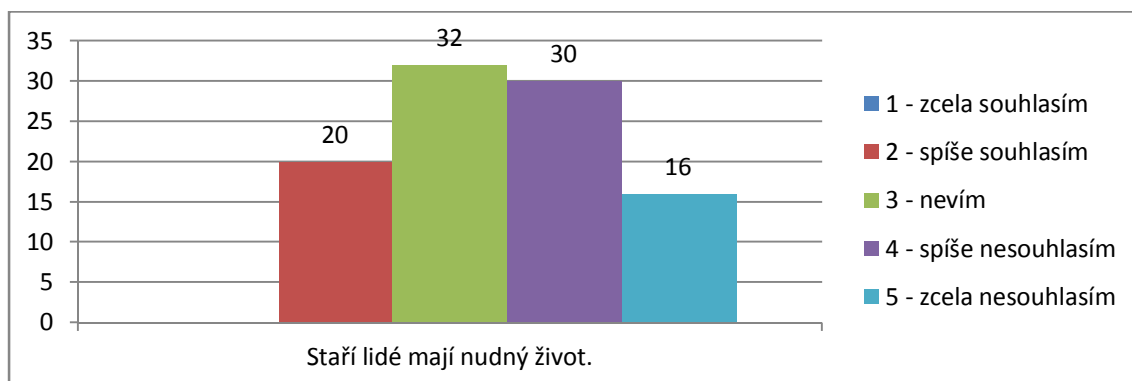

Graf 41.: Senioři a jejich přednost

Výrok č. 30: Staří lidé mají nudný život.

Třicátý výrok zkoumal negativní stereotypy týkající se stáří. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Žádný ze studentů zcela nesouhlasí s výrokem a dvacet studentů (20%) spíše souhlasí. Třicet dva studentů (33%) odpovědělo nevím. Třicet studentů (31%) s výrokem spíše nesouhlasí a šestnáct studentů (16%) nesouhlasí zcela. Většina seniorů, si právě díky odchodu do penze a nárůstu volného času plní

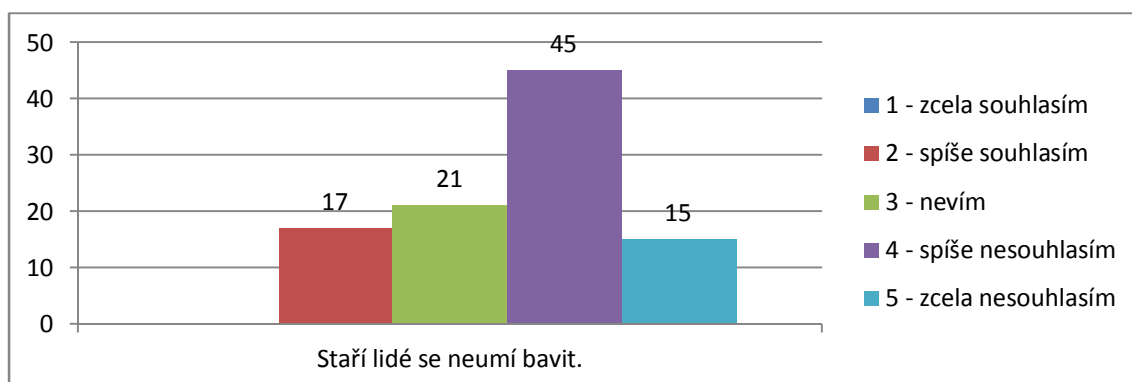
svá životní přání a dělají věci, které vždy chtěli zkusit. Plní si své životní sny, mohou se naplno věnovat sobě a například začít cestovat.

Graf 42.: Nudný život seniorů

Výrok č. 31: Staří lidé se neumí bavit.

Třicátý první výrok také zkoumal negativní stereotypy týkající se stáří. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Žádný ze studentů zcela nesouhlasí s výrokem a sedmáct studentů (17%) spíše souhlasí. Dvacet jedna (22%) odpovědělo nevím. Čtyřicet pět studentů (46%) s výrokem spíše nesouhlasí a patnáct studentů (15%) nesouhlasí zcela. Právě v období stáří má člověk dostatek volného času na to, aby dělal věci, které ho baví a které miluje. Některé seniory baví vaření a pečení, jiné zase baví vyplňovat křížovky a hrát vědomostní hry, jiní považují za zábavu, když si povídají s vrstevníky.

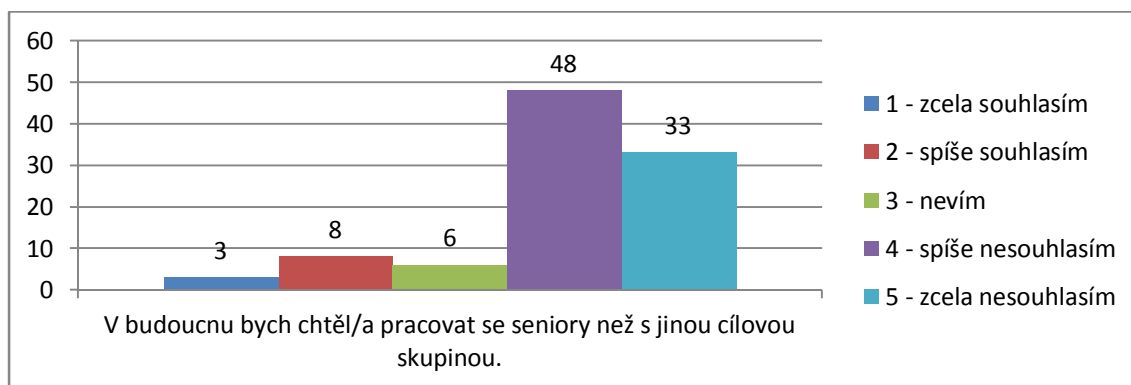

Graf 43.: Senioři se neumí bavit

Výrok č. 32: V budoucnosti bych pracoval/a raději se seniory než s jinou věkovou skupinou.

Třicátý druhý výrok zjišťoval, jak významná je pro studenty sociální pedagogiky práce se seniory. Čísla nad jednotlivými sloupci v grafu udávají četnosti odpovědí respondentů. Tři

studenti (3%) zcela souhlasí a osm studentů (8%) spíše souhlasí s uvedeným výrokem. Šest studentů (6%) uvedlo odpověď nevím. Čtyřicet osm studentů (49%) s výrokem spíše nesouhlasí a třicet tři studentů (34%) nesouhlasí zcela. Můžeme tedy říci, že většina studentů sociální pedagogiky, by v budoucnu raději pracovala s jinou cílovou skupinou než se seniory. Jako nejpopulárnější se obecně jeví práce s dětmi a mládeží, naopak nejméně je preferována práce s drogově závislými a s lidmi bez přístřeší. Profese sociálního pedagoga má široké spektrum uplatnění, proto si každý může najít svoje zaměření, které mu bude vyhovovat. Důležité je, aby svoji práci měl člověk rád a aby ho naplňovala.

Graf 44.: Atraktivnost práce se seniory než s jinou věkovou skupinou.

6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Výsledky dotazníkového šetření naznačily, že studenti sociální pedagogiky mají na seniory spíše negativní názor. Tento názor přisuzujeme především tomu, že většina studentů se se seniory setkává nejčastěji v obchodech anebo v městské hromadné dopravě. Tato místa mohou být jak pro seniory, tak pro studenty velmi stresující, proto mohou vznikat konflikty a z toho plynoucí negativní zážitky se seniory. Dále výsledky naznačily, že studenti nechtějí v budoucnu se seniory pracovat a raději by preferovali jinou věkovou skupinu. Také se můžeme u většiny studentů setkat s negativními stereotypy týkající se stáří, které mohou plynout z negativních zkušeností se seniory, či jako důsledek ageismu. Také komunikaci se senior považují za náročnou a mají pocit, že si navzájem nerozumí.

K utvoření lepšího názoru studentů na seniory doporučujeme lépe informovat studenty o problematice stáří. Především seznámení studentů s potřebami seniorů, s mezigeneračními problémy a vysvětlení pojmů kult mládeže a ageismu. Tuto problematiku doporučujeme se studenty následně řešit také diskuzí. Lepší informovanost studentů by měla vést k částečnému narušení jejich negativních názorů.

Bylo by vhodné, aby se studenti již na začátku svého studia sociální pedagogiky více specifikovali při výběru svého budoucího zaměření. V rámci této specifikace, by mohly být navrženy volitelné předměty, které by se zaměřovaly právě na jejich zvolenou cílovou skupinu. Dále doporučujeme studenty informovat o vhodné komunikaci se seniory. Vhodná komunikace vede k utváření pozitivních mezilidských vztahů. Doporučujeme také tuto komunikaci trénovat prostřednictvím her – např. hraní rolí.

Podstatná je také motivace studentů k práci se seniory. Studenti by měli alespoň jednou absolvovat odbornou praxi v zařízení pro seniory. Je důležité, aby se studenti dostali do kontaktu se seniory i na jiných místech, než v obchodech a městské hromadné dopravě. V rámci praxe se doporučuje zaměřit především na volnočasové aktivity se seniory, které by mohly pomoci rozvíjet komunikaci mezi seniory a studenty.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala názory studentů sociální pedagogiky na stáří a seniory. Stárnutí populace je považováno nejen za problém české společnosti, ale také celého lidstva. Právě demografické stárnutí se stalo fenoménem moderní doby. Jelikož počet seniorů každým rokem roste a podle prognóz Českého statistického úřadu se bude dále tento počet zvyšovat, je důležité se seniory dobře vycházet, naučit se znát jejich potřeby, respektovat je a především naučit se s nimi komunikovat. To všechno vede k utváření pozitivních vztahů ve společnosti a tím také k připravenosti společnosti na další demografické stárnutí v následujících letech. Otázkou tedy je, kdo se o narůstající počet seniorů v budoucnu postará? Předpokládáme, že jednou to budou právě sociální pedagogové. Sociální pedagog by měl být člověk vzdělaný a ochotný pomoci lidem v těžkých životních situacích, proto považujeme seniory za cílovou skupinu sociálních pedagogů. Z toho důvodu se bakalářská práce zabývala názory sociálních pedagogů na stáří a seniory.

Podle studentů sociální pedagogiky začíná stáří mezi šedesáti a šedesáti pěti lety. Pro seniora je charakteristický jeho vzhled, především šedivé vlasy a vrásky, také že již nepracuje z důvodu odchodu do starobního důchodu. Studenti se seniory setkávají denně a to především v obchodech a městské hromadné dopravě. 41% studentů na seniorech něco obdivuje. Byla to především jejich chuť do života, moudrost, zkušenosti, nadhled a vnitřní klid. Naproti tomu 56% studentů uvedlo, že jim na seniorech spíše něco vadí, především jejich neustálé stěžování si, agresivita, názory, zápach a přílišná důvěřivost. Dnešní senioři jsou podle studentů spíše aktivní a mají dostatek sociálních kontaktů. Mezi nejoblíbenější činnosti seniorů patří sledování televize, čtení, vyplňování křížovek, zahrádkaření a setkávání se s vrstevníky. Podle studentů žijí však senioři ve stereotypu a nechtějí se učit novým věcem. Studenti si však nemyslí, že by měli senioři nudný život, a že by se neuměli bavit. Komunikaci se seniory považují za náročnou. Většina studentů dále uvedla, že mají negativní zážitky se seniory. Jsou také toho názoru, že staří lidé nerespektují mladší generace a považují mladé za nezkušené. Mezi studenty také převládá názor, že senioři zabírají pracovní místa mladým. Většina studentů souhlasila s výrokem, že staří lidé si neustále na něco stěžují a jsou „hypochondři“. Zastávají také názor, že staří lidé jsou pomalí a zdržují. Naproti tomu, studenti si nemyslí, že by byli senioři pro společnost obrovskou přítěží a považují za spravedlivé, když mají staří lidé vždy přednost.

Studenti se se svými prarodiči stýkají pravidelně, k tomuto setkání je nejčastěji motivuje touha prarodiče vidět a popovídat si s nimi. Většina studentů se s prarodiči stýká také v rámci rodinných oslav. Vidina získání obnosu peněz, či toho, že od prarodičů něco potřebují, skončila až na vedlejším místě.

Z výsledků výzkumu také vyplynulo, že studenti si nedokáží sami sebe představit ve stáří a mají obavy z toho, že ve stáří budou sami. Chtějí se však i v seniorském věku nadále vzdělávat, být hodně aktivní a učit se novým věcem. Většina studentů uvedla, že by nechtěli nikdy zestárnout, a také že se o stáří moc nezajímají, protože se jich ještě netýká.

Práce se seniory mezi studenty sociální pedagogiky není příliš oblíbená. V žebříčku preferencí obsadila práce se seniory třetí místo, první dvě obsadily práce vychovatele dětí a mládeže a práce asistenta pedagoga. Dále bylo zjištěno, že většina studentů, by v budoucnu v zařízení pro seniory pracovat nechtěla a o seniory by se nechtěli starat ani dobrovolně. V budoucnu by také raději preferovali jinou věkovou skupinu než seniory. Polovina studentů by dokázala starým lidem poskytnout trpělivost a porozumění.

Na základě zjištěných výsledků byly doporučeny návrhy řešení dané situace k podpoře rozvíjení pozitivních názorů a také vztahů studentů k seniorům. Doporučení se skládalo z větší informovanosti studentů o dané problematice zakončené diskuzí a osvětou. Byla studentům doporučena také praxe se seniory z důvodů rozšíření jejich zkušeností. Navrženo bylo také trénování správné komunikace se seniory, která přispívá k utváření pozitivních mezilidských vztahů. Navrženy byly také volitelné předměty pro studenty, které by se na problematiku seniorů více zaměřovaly.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2005.: *Sociální pedagog a jeho kompetence*. In: *Pedagogická revue*, roč. 51, č. 1.
- [2] BENEŠ, Milan, 2008. *Andragogika*. Praha: Grada Publishing a.s. ISBN 978-80-247-2580-2.
- [3] BOČKOVÁ, Lenka, Šárka HASTRMANOVÁ a Egle HAVRDOVÁ, 2011. *50+ aktivně: fakta, inspirace a rady do druhé poloviny života*. Praha: Respekt institut. ISBN 978-80-904153-2-4.
- [4] ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDOVÁ, 2012. *Sociální gerontologie: Úvod do problematiky*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-3901-4.
- [5] DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar a Vladimíra HOLCZEROVÁ, 2013. *Volnočasové aktivity pro seniory*. Praha: Grada Publishing a.s. ISBN 978-80-247-4697-5.
- [6] GRUSS, Peter, 2009. *Perspektivy stárnutí: z pohledu celoživotního vývoje*. 1.vyd. Přeložila L. SIMONOVÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-605-6.
- [7] HAŠKOVCOVÁ, Helena, 2010. *Fenomén stáří*. 2. Vyd. Praha: Havlíček BrainTeam. ISBN 978-80-871-0919-9.
- [8] HAUKE, Marcela, 2014. *Zvládání problémových situací se seniory nejen v pečovatelských službách*. Praha: Grada Publishing a.s. ISBN 978-80-247-5216-7.
- [9] HOLMEROVÁ, Iva, Eva JAROLÍMOVÁ a Jitka SUCHÁ, 2007. *Péče o pacienty s kognitivní poruchou*. Praha: Pro Gerontologické centrum vydalo EV public relations. ISBN 978-80-254-0177-4.
- [10] HOLMEROVÁ, Iva, 2011. *Etika a komunikace v medicíně: Edice celoživotního vzdělávání v ČLK*. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-7267-7.
- [11] JAROLÍMOVÁ, Eva, Iva HOLMEROVÁ a Jitka SUCHÁ, 2007. *Péče o pacienty s kognitivní poruchou*. Praha: Pro Gerontologické centrum vydalo EV public relations. ISBN 978-80-254-0177-4.
- [12] JAROŠOVÁ, Darja, 2006. *Péče o seniory*. 1. vyd. Ostrava: ZSF OU v Ostravě. ISBN 80-7368-110-2.
- [13] KALVACH, Zdeněk a kol., 2004. *Geriatric a gerontologie*. 1.vyd. Praga: Grada Publishing a.s. ISBN 80-247-0548-6.

- [14] KALVACH, Zdeněk a kol., 2011. *Křehký pacient a primární péče*. Praha: Grada Publishing a.s. ISBN 978-80-247-4026-3.
- [15] KALVACH, Zdeněk, Rostislav ČEVELA a Libuše ČELEDVÁ, 2012. *Sociální gerontologie: Úvod do problematiky*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-3901-4.
- [16] KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ, 2008. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing a.s. ISBN 978-80-247-2169-9.
- [17] KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2011. *Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-3604-4.
- [18] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2007. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 80-247-1284-9.
- [19] LINHART, Jiří a kol., 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-310-5.
- [20] MLÝNKOVÁ, Jana, 2011. *Péče o staré občany*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-3872-7.
- [21] MÜHLPACHR, Pavel, 2009. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5029-7.
- [22] PÁVKOVÁ, Jiřina a kol., 2002. *Pedagogika volného času*. 3.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-711-6.
- [23] POKORNÁ, Andrea, 2010. *Komunikace se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-3271-8.
- [24] ŘÍČAN, Pavel, 2009. *Cesta životem: Vývojová psychologie*. 2.Vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-124-2.
- [25] SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ, 2012. *Sociologie stáří a seniorů*. 1. Vyd. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-3850-5.
- [26] TOPINKOVÁ, Eva a Jiří NEUWIRTH, 1995. *Geriatric pro praktického lékaře*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a.s. ISBN 8071690996.
- [27] VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost a stáří*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.
- [28] VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. *Vývojová psychologie II*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1318-5.

- [29] VIDOVIČOVÁ, Lucie, 2006. *Ageismus - stránka projektu: Stárnutí, věk a diskriminace - nové souvislosti pro českou společnost.*
- [30] VIDOVIČOVÁ, Lucie. Autonomie a věková diskriminace: ohrožení nebo výzva? In SÝKOROVÁ, Dana a Ondřej CHYTIL, 2004. *Autonomie ve stáří: strategie jejího zachování.* Ostrava: ZSF – OU. ISBN 80-7326-026-3.

Elektronické zdroje:

- [1] BENEŠOVÁ, Romana, 2011. *Ageismus* [online]. Sociologický webzin, SOCIOWEB [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=371&lst=106>.
- [2] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ČSÚ. *Populační prognóza ČR do r. 2050: I. Projekce obyvatelstva České republiky* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20538390/4025rra.pdf/9142790b-9517-463c-860b-8fc78897f30d?version=1.0>.
- [3] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ČSÚ. *Senioři v ČR- 2014* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/25627994/310035142d.pdf/f3dd5b37-69e4-454d-8f00-a5f944fa3f8a?version=1.0>.
- [4] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCÁLNÍCH VĚCÍ, MPSV. *Senioři a politika stárnutí: Příprava na stárnutí v České republice* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2856>.
- [5] NÁRODNÍ RADA OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM ČR, 2006. *Desatero komunikace se seniory (geriatrickými pacienty) se zdravotním postižením* [online]. Praha: Národní rada osob se zdravotním postižením, ©2010 [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: <http://www.nrzp.cz/poradenstvi-sluzby/desatero-pro-komunikaci-s-ozp/355-desatero-komunikace-se-seniory-geriatrickymi-pacienty-se-zdravotnim-postizenim.html>.
- [6] SEDLÁČKOVÁ, Marcela. *Kult mládeži* [online]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2011. [cit. 2016-04-12]. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/10563/20104>.
- [7] SLÁMOVÁ, Bohumila. *Trávení volného času seniorů v domácím prostředí a v domovech pro seniory* [online]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2010. [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10563/12128>.

- [8] VIDOVIČOVÁ, Lucie a Ladislav RABUŠIC, 2005. *Věková diskriminace - ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh* [online]. VPSV Praha, výzkumné centrum Brno, [cit. 2016-02-29]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_158.pdf.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

atd. a tak dále.

aj. a jiné

ČSU Český statistický úřad

např. například

NRZP Národní rada osob se zdravotním postižením

MHD městská hromadná doprava

s. strana

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1.: Věk seniora podle respondentů</i>	36
<i>Graf 2.: Charakteristické znaky seniora podle respondentů</i>	37
<i>Graf 3.: Místo kontaktu se seniory</i>	38
<i>Graf 4.: Četnost kontaktů se seniory</i>	38
<i>Graf 5.: Styk s vlastními prarodiči</i>	39
<i>Graf 6.: Motivace respondentů ke styku s prarodiči</i>	40
<i>Graf 7.: Důvody špatného kontaktu s prarodiči</i>	41
<i>Graf 8.: Obdivují respondenti seniory?</i>	41
<i>Graf 9.: Vadí respondentům něco na seniorech?</i>	42
<i>Graf 10.: Aktivita a pasivita seniorů</i>	43
<i>Graf 11.: Trávení volného času seniorů</i>	44
<i>Graf 12.: Sociální kontakty seniorů</i>	45
<i>Graf 13.: Práce se seniory dle preferencí</i>	46
<i>Graf 14.: Studenti a práce se seniory</i>	47
<i>Graf 15.: Náročnost komunikace se seniory</i>	47
<i>Graf 16.: Dobrovolnictví a práce se seniory</i>	48
<i>Graf 17.: Se starými lidmi si rozumím</i>	49
<i>Graf 18.: Přínos trávení volného času se seniory</i>	49
<i>Graf 19.: Komunikace se starými lidmi</i>	50
<i>Graf 20.: Respekt k mladším generacím</i>	51
<i>Graf 21.: Negativní zážitky se seniory</i>	51
<i>Graf 22.: Negativní stereotyp o volném čase seniorů</i>	52
<i>Graf 23.: Jak hovořím o starých lidech</i>	52
<i>Graf 24.: O stáří se nezajímám</i>	53
<i>Graf 25.: Konzervativnost seniorů</i>	54
<i>Graf 26.: Aktivita ve vlastním stáří</i>	54
<i>Graf 27.: Představa sebe samého ve stáří</i>	55
<i>Graf 28.: Zabírání pracovních míst seniory</i>	55
<i>Graf 29.: Klid ve vlastním stáří</i>	56
<i>Graf 30.: Vzdělávání se ve stáří</i>	57
<i>Graf 31.: Sympatie k seniorům</i>	57
<i>Graf 32.: Staří lidé jsou pomalí</i>	58

<i>Graf 33.: Trpělivost a porozumění k seniorům</i>	59
<i>Graf 34.: Obavy z vlastního stáří</i>	59
<i>Graf 35.: Seniori jako přítěž společnosti</i>	60
<i>Graf 36.: Seniori a stereotyp</i>	60
<i>Graf 37.: Nechci nikdy zestárnout</i>	61
<i>Graf 38.: Stěžování si seniorů</i>	62
<i>Graf 39.: Seniori „hypochondři“</i>	62
<i>Graf 40.: Péče seniorů o sebe sama</i>	63
<i>Graf 41.: Strach z osamocení ve vlastním stáří</i>	64
<i>Graf 42.: Seniori a jejich přednost</i>	64
<i>Graf 43.: Nudný život seniorů</i>	65
<i>Graf 44.: Seniori se neumí bavit</i>	65
<i>Graf 45.: Atraktivnost práce se seniory než s jinou věkovou skupinou</i>	66

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1.: Změny probíhající ve stáří</i>	15
<i>Tabulka 2.: Očekávaný vývoj počtu a podílu osob ve věku 65 let a více. (Zdroj ČSÚ, 2004, Prognóza populačního vývoje do r. 2050).</i>	30

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Desatero správné komunikace se seniory

Příloha č. 2: Dotazník

PŘÍLOHA Č. 1: DESATERO SPRÁVNÉ KOMUNIKACE SE SENIORY

Desatero správné komunikace se starými lidmi podle Národní rady osob se zdravotním postižením.

1. Identita pacienta je na prvním místě a musíme ji respektovat, proto jej důsledně oslovujeme jménem popřípadě odpovídajícím titulem. Oslovování titulem „babi“ nebo „dědo“ je nevhodné.
2. Se starým člověkem nehovoříme jako s dítětem. I když osoba trpí syndromem demence, jednáme s ní jako s námi rovnou a vyhýbáme se jakékoliv infantilizaci.
3. Při komunikaci se seniory chráníme jeho důstojnost. Vyhýbáme se podceňování seniora a nepodloženému přisuzování závažných funkčních deficitů například v oblasti kognitivní.
4. Respektujeme princip zpomalení seniora a snažíme se vyhnout časovému stresu. Psychomotorické tempo se ve stáří zpomaluje, klesá také pohyblivost seniora.
5. Důležité informace několikrát zopakujeme. Zvláště závažné informace (např. užívání léků) seniorovi několikrát zopakujeme a raději ještě napíšeme na papír.
6. Aktivně ověříme možné komunikační bariéry a tomu přizpůsobíme komunikaci.
7. Při komunikaci se zdržujeme v zorném poli seniora, udržujeme oční kontakt a mluvíme srozumitelně.
8. Nezvyšujeme zbytečně hlas. Pokud mluvíme se starým člověkem v hlučném prostředí, nezesilujeme hlas, ale odstraňujeme možné bariéry prostředí (vypneme televizi, odstraníme hluk z okolí).
9. Pomoc (s oblékáním, při pohybu či při odkládání oděvu) vždy nabízíme, ale nevnučujeme. Vyhneme se tomu, aby se starý člověk cítil méněcenný.
10. Jakákoliv intervence by měla cíleně směřovat k podpoře samostatnosti člověka, k udržení jeho soběstačnosti. Neměla by předčasně předpokládat jeho ztrátu.

PŘÍLOHA Č. 2: DOTAZNÍK

Dotazník: Stáří z pohledu studentů sociální pedagogiky

Milí respondenti,

jmenuji se Sofia Hostýnková a jsem studentkou 3. ročníku Sociální pedagogiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Tímto bych Vás chtěla požádat o vyplnění krátkého dotazníku, který zkoumá problematiku stáří z pohledu studentů sociální pedagogiky. Dotazník je zcela anonymní a získané informace budou sloužit pouze pro moji bakalářskou práci. Jeho vyplnění vám nezabere více jak deset minut. U každé otázky zakroužkujte vždy jednu odpověď, není-li uvedeno jinak. Děkuji za Váš čas při vyplňování tohoto dotazníku.

Sofia Hostýnková

Pohlaví: a) žena b) muž

Jsem studentem/studentkou bakalářského oboru sociální pedagogika v prezenční formě: a) ano b) ne

1. Za seniora považuji osobu starší _____ (doplňte číslo) let.

2. Na základě čeho považujete člověka za seniora? (popište vlastními slovy):

3. Se seniory se nejčastěji setkávám:

a) na ulici b) v obchodě c) v MHD d) společenské/kulturní akce e) jinde: _____

4. Jak častý je tento kontakt?

a) denně b) 1-6x týdně c) 1x za měsíc d) 1x za rok e) neseťkávám se s nimi f) jiné: _____

5. Stýkáte se i se svými prarodiči?

a) ano, stýkáme se b) ne, nestýkáme se c) nemám prarodiče (otázku 6 a 7 nevyplňujte)

6. Pokud se s prarodiči stýkáte, co Vás k tomuto setkání motivuje? (Ize označit více možností)
- a) rád/a prarodiče vidím
 - b) rád/a si s prarodiči povídám
 - c) rodinné oslavy
 - d) dostanu peníze
 - e) prarodiče dobře vaří
 - f) cítím se s prarodiči příjemně
 - g) něco od nich potřebuji
 - h) jiné: _____
7. Pokud se s prarodiči nestýkáte, jaký je Váš důvod? (Ize označit více možností)
- a) nedostatek času
 - b) nerozumíme si
 - c) vzdálenost
 - d) jiné: _____
8. Existuje něco, co na seniorech obdivuji?
- a) ano
 - b) ne
 - c) nevím
- Pokud ano, uveďte: _____
9. Existuje něco, co mi na seniorech vadí?
- a) ano
 - b) ne
 - c) nevím
- Pokud ano, uveďte: _____
10. Jsou dnešní senioři podle Vás spíše aktivní (cestují, vzdělávají se, cvičí) nebo pasivní?
- a) jsou spíše aktivní
 - b) jsou spíše pasivní
 - c) nevím
11. Jak, podle Vás, senioři tráví nejčastěji svůj volný čas? (Ize označit více možností)
- a) sledování televize
 - b) čtení
 - c) práce na zahradě
 - d) u lékaře
 - e) cestování
 - f) vzdělávají se
 - g) jezdí na výlety
 - h) vyplňují křížovky
 - i) stýkají se se svými vrstevníky
 - j) hlídají vnoučata
 - k) věnují se ručním pracím
 - l) nemají záliby
 - m) ve společnosti (obchody, kavárny, divadla)
 - n) jiné: _____
12. Myslíte si, že jsou dnešní senioři spíše osamocení nebo mají dostatek společenských kontaktů (rodina, přátelé)?
- a) jsou spíše osamocení
 - b) mají dostatek společenských kontaktů
 - c) nevím

13. Kterou oblast v rámci Vaší praxe/ budoucího zaměstnání preferujete nejvíce a kterou nejméně (seřadte čísla od 1 do 5; 1 - nejvíce preferuji, 5 - nejméně preferuji)?

a) Práce vychovatele dětí a mládeže	
b) Práce s drogově závislými	
c) Práce se seniory	
d) Práce s lidmi bez přístřeší	
e) Práce asistenta pedagoga	

14. Následující výroky zakroužkujte podle daného klíče : 1 – zcela souhlasím; 2 – spíše souhlasím; 3 – nevím; 4 – spíše nesouhlasím; 5 – zcela nesouhlasím.

1. V budoucnu bych chtěl/a pracovat v zařízeních pro seniory.	1	2	3	4	5
2. Komunikaci se seniory považuji za náročnou.	1	2	3	4	5
3. O seniory bych se rád/a staral/ i dobrovolně.	1	2	3	4	5
4. Se starými lidmi si rozumím.	1	2	3	4	5
5. Trávení volného času se seniory je přínosné, mohu se od nich hodně naučit.	1	2	3	4	5
6. Nerad/a si se starými lidmi povídám.	1	2	3	4	5
7. Senioři nemají respekt k mladším generacím.	1	2	3	4	5
8. Mám negativní zážitky se seniory.	1	2	3	4	5
9. Staří lidé sedí celé dny u televize a nic nedělají.	1	2	3	4	5
10. O starých lidech hovořím většinou v negativním duchu.	1	2	3	4	5
11. O stáří se nezajímám, ještě se mě netýká.	1	2	3	4	5
12. Staří lidé se nechtějí učit novým věcem.	1	2	3	4	5
13. Jako senior bych chtěl/a být hodně aktivní.	1	2	3	4	5

14. Nedokážu si sám/sama sebe představit ve stáří.	1	2	3	4	5
15. Staří lidé zabírají pracovní místa mladým.	1	2	3	4	5
16. Svě stáří si přeji prožít doma a v poklidu.	1	2	3	4	5
17. I v seniorském věku se chci vzdělávat.	1	2	3	4	5
18. Staří lidé mi jsou nesympatičtí.	1	2	3	4	5
19. Staří lidé jsou pomalí.	1	2	3	4	5
20. Dokážu starým lidem poskytnout trpělivost a porozumění.	1	2	3	4	5
21. Obávám se vlastního stáří.	1	2	3	4	5
22. Senioři jsou pro společnost přítěží.	1	2	3	4	5
23. Senioři žijí ve stereotypu.	1	2	3	4	5
24. Nechtěl/a bych nikdy zestárnout.	1	2	3	4	5
25. Staří lidé si neustále na něco stěžují.	1	2	3	4	5
26. Staří lidé jsou hypochoondři.	1	2	3	4	5
27. Staří lidé se o sebe neumí postarat sami.	1	2	3	4	5
28. Bojím se, že ve stáří budu sám/sama.	1	2	3	4	5
29. Je nespravedlivé, že staří lidé mají vždy přednost.	1	2	3	4	5
30. Staří lidé mají nudný život.	1	2	3	4	5
31. Staří lidé se neumí bavit.	1	2	3	4	5
32. V budoucnosti bych pracoval/a raději se seniory než s jinou věkovou skupinou.	1	2	3	4	5

Poznámky: